

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

L 4 n
1434-1441

1-50

1999

ԿՐԹԱՐԱՆ
ԼԻԵՏԵՐԱՆԿԱՆ ԲԱՆԻՅ

ԳԱՍ Գ.

ՈՐԳԻՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ի

Մ. ՎԱՐԻԱԳԵՏԷ ՄԱՌԱՏԵԱՆՅ
ՅԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՈՒՏԷ Մ. ՅԱԿՈՎԱԲԵԱՆՅ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ
ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԶԷՄԻ
Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ
ՄԻՔԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՅԵՐՈՒՍԱԶԷՄ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԱԲԵԱՆՅ

1872

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Գ Ր Ս Գ

ՅՈՒՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՆ

Ի

Ս. ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՅՈՒՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՅՈՒՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՆ

Ս. ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՅՈՒՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՆ

41436. 60

Հ. 1439

Ս. ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՅՈՒՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՆ

1878

ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԻՑ

Գ Ր Ս Գ

ՈՐԴԻՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ԽՍՍՔ ԱՌԱՋԻՆ

Տեսէք որպիսի սէր շնորհեաց մեզ Հայր, զի որդիք Աստուծոյ կոչեցուք և մեք. վասն այնորիկ աշխարհ ոչ ձանաչէ զմեզ քանզի ոչ ծանեաւ զնա : Սիրելիք, այժմ որդիք Աստուծոյ եմք, և չեւ եւս է յայտ՝ եթէ զինչ լինեաց իցեմք. գիտեմք՝ զի յարժամ՝ նա յայտնեցի՝ նման նմա լինեաց եմք, զի տեսանեաց եմք զնա որպէս և էն : Եւ ամենայն որ ունի զայս յոյս յանձին՝ որքէ զանձն իւր՝ որպէս և նայն սուրբ է : Ը. Յով. Գ. 1-5 :

ՏԱԿԱՌԻՆ խօսքս չըսկսած տխուր գաղափար մի կը պաշարէ զիս, և ահա սոյն տխուր գաղափարին լիցայ կը պարտաւորիմ՝ նոսիս և սուաջ գարծուցանել ձեր ուշագրու թիւեր : Արմենի ուղղէ Աւաքեաշն իւր խօսքերն : Այք են այն մարդիկն, զորս կ'ողջու-

նէ Որդիք Ըստո՛ծոյ գեղեցիկ անուամբ
 և կը հրաւիրէ խորհիլ և զմայիլ եր-
 կնաւոր Հօր անձառ ու անպատում
 սիրոյն վրայ : Եթէ առաքելական Թղթ
 Թոյ վերնագրին նայինք , հանուր մար-
 գկութեանը կ'ուզղէ իւր խօսքն , վա-
 սըն զի Թուղթն կախողիկեայ է , որ է
 ընդհանրական կամ տիեզերական :
 Բայց գիտէք դուք ամենեքեան , որ
 Թղթոյ պարունակութեան տիեզերքն
 քրիստոնէական տիեզերքն է և յիշ-
 եալ Թուղթն գրուած ժամանակ սոյն
 տիեզերքն կամ քրիստոնէից Թիւն
 շատ անձուկ էր և աննշմարելի : Արքա
 համարեա թէ կորուսուած էին Ըստ-
 րեստանի , Փոքր Ըսիոյ , Յունաստա-
 նի և Իտալիոյ քանի մի քաղաքաց հե-
 թանոսական բաղմամարդութե մէջ :
 Արքա ցրուած էին ատտ և անդ և հա-
 մարուած էին իբրեւ աննշան աղան,
 դաւորներ և մատնուած անարգա-
 նաց : Հաղիւ թէ աշխարհն սկսած
 էր ճանաչել զնոսա և այն ատերով և
 Թշնամաներով : Տակաւին խիտ սա-
 կաւաթիւ էին , այս մի բուռն յիմա

բաց մէջ , ազնուականներն , մեծատուն-
 ներն , գիտնականներն : Ըստ հիւան-
 դութիւնը , Թող ներուի ինձ այսպէս
 անուանել , ուրիշ մեծամեծ հարուա-
 ծոց նման ընդհանրապէս միայն աղ-
 քատներու մէջ ճարակուած էր : Ըստ
 պէս էր այն ժամանակ քրիստոնէայ
 աշխարհն , կամ , աւելի մեր բնաբա-
 նին համաձայն ասել , այսպէս էր այն
 ժամանակ Ըստո՛ծոյ գերդաստանն
 երկրիս վրայ : Ար համարձակիմք հա-
 ւատալ , որ նոյն ժամանակէն ՚ի վեր
 բաղմացած է սոյն գերդաստանն : Ըս-
 սօր մարդկութեան մի մեծ մասն քր-
 իստոնէայ է և աղգայ դանաղան կը
 բռններն մի զինի միւսոյ կուգան
 անհետիլ Յիսուսի Քրիստոսի կրօնի
 ընդարձակ ծոյցին մէջ : Բայց , եթէ
 լոկ անունն ու արտաքին պաշտամուն-
 քն Թողունք , որք առանց ներքին
 ճշմարիտ աստուածաբաշտութեան ,
 արժէք չունին , եթէ ընդունինք , որ
 սրտով միայն կարող է մարդ անդամ
 լինիլ հոգեւոր գերդաստանին , այ-
 նուհետեւ կարող են արդեօք ճշմա

րիտ որդիք Աստուծոյ համարուիլ ա-
մեն մարդիկ, որոնք քրիստոնեայ կը
կոչուին : Տարակոյս չկայ, որ ամեն
արթուն խիղճ ունեցող ունկնդիր
բացասական պատասխան պիտի տայ
սոյն հարցմանը, և անշուշտ նոյն տրբա-
մուտեամբ պիտի համակուի Առա-
քելոյն խօսքերէն, որով մէք համա-
կուած եմք :

Այս տրտմութիւնը բնական է,
եղբարք : Այս տրտմութիւնն մեր
հաւատոյ կարեւոր, բայց խիստ ու-
անաչառ փորձն կամ հանդէսն է :
Ի՞նչպէս կարող են մեր սրտերը չը-
ցաւիլ և ճմլուիլ, երբ կը տեսնենք
որ այնքան սնմահ էակներ, այնքան
ծաղմամբ, ցեղով ու գոյութեամբ
վեղ նման մարդիկ, տակաւին կը վա-
ճառեն իրենց անդրանկութեան ի-
րաւունքն կորստական կերակրոյ հա-
մար : Հապա մեզ համար ի՞նչ տեսնք,
երբ մենք եւս կը վաճառենք : Այն
մարդիկն, որոնք իբրեւ անիմաստ
սեթեւեթ կը մեկնեն՝ Աստուծոյ որդի-
տիտղոսն, նոքա կը մատնեն ճշմար-

տութիւնը սնապարծութեամբ, յան-
դգնութեամբ և թշնամանօք : Իայց
նոցա անձնական աղբմունքներն կամ
կարծիքներն կարող չեն երբէք նսե-
մացնել Ս. Գրոց լեզուն : Հաստա-
տապէս կարող ենք ասել, որ Սուրբ
Գիրքն անխտրապէս ամեն մարդոյ
չքոտար Որդի : Աստուծոյ անունն և ոչ
իրաւամբ ամեն մարդոյ կը պատշա-
ճի նոյնն : Սակայն, եղբարք, մենք
եւս, Ս. Գրքի հետ կանխաւ ամե-
նամեծ զգուշութիւն պահպանենք :
Աստուած հոգիներու հայրն է : Աս
հայր է ամեն էակներու, որոց մէջ
կը բնակի անմահ հոգի : Աս հայր էր
նոյն էակներուն յառաջ քան իրենց
ստեղծուիլն : Աս հայր էր նոյն էակ-
ներուն, երբ նոքա տակաւին իւր դի-
տաւորութեան և կամաց դաղտնու-
թեան մէջ էին : Աստուած ՚ի յաւի-
տենից կը կրէր ամենքն իւր ծոցին
մէջ : Աս կը ճանաչէր ամենքն ահանէ-
յանուանէ : Աս գիտէր և կը կոչէր
բոտ իւրաքանչիւր անուան : Աս կը
սիրէր ամենքն իբրեւ որդիք : Աս

երբ սոյն դաղտնի, խորհրդաւոր և իւրեն միայն յայտնի գոյութեանէն կուչեց ՚ի գոյութիւն արարչագործական, որ յայտնի է իւրաքանչիւր եակներուն, նորա սէրն, որ ստիպուած էր տիեզերաց ամեն կողմը սիրելու առարկայ ունենալ. նորա սէրն, որով ստեղծած էր ամեն էակներ. նորա սէրն չգադարեցաւ ամենքն գրկել, և ամենեւին յետո չը կուչեց Որբի պատուանունն, զոր կը կրէր իւր յաւիտենական խորհրդոց մէջ: Մտուծոյ անհուն գիտաւորութեանն նայելով՝ մենք որդիք էինք Մտուծոյ և եմք տակաւին: Մայց սոյն պատուանունն իւր պարունակութեան ընդարձակութեամբ և իւր նշանակութեան բոլոր ուժով և ըմբռնմամբ, ունի անշուշտ գիտաւորութեան և զգացման փոխադարձ իմաստ: Մտուած հոգի է, ուրեմն և մեք մեր հոգեւոր բնութեամբ միայն որդիք եմք Մտուծոյ: Սեր արտաքին ծագումն, մեր մարմնաւոր գոյութիւնն արժէք չունի, եթէ համապատասխան և

հաստատող չէ մեր ներքին էութեան: Մտուած ինքն չը ճանաչէր զմեզ, եթէ մենք մեր կամքով չը միանանք նորա կամաց հետ: Արք մենք սրտով Մտուծոյ որդիք չենք, Մտուած ևս մեր հայրն չէ: Ար համարձակիմ աւել, որ Մտուծոյ բնութիւնն, որ բոլորովին սուրբ է, չը թողուր որ նա մեզ հայր լինի: Մտուծոյ համար բնաւ անհնարին չէ այլ եւս Մտուած չը լինիլ մեզ: Այն նա Մտուած չը լինիլ այնուհետեւ, եթէ որբի անունն ազարտէ և այնպիսի էակներու տայ, որոնք իրենց բովանդակ կենաց մէջ, աստուածութեան իրաւունքն ուրանալով, կ'ուրանան զնոյն ինքն Մտուած և ոչ այլ ինչ է իրենց սրտի խորհուրդն, եթէ ոչ անդգամութիւն, անաստուածութիւն, ինչպէս կ'ասէ Ս. Գիբբն. «Մայց անդգամն ՚ի սրտի իւրում՝ թէ ոչ գոյ Մտուած »:

Որբի Մտուծոյ անունն մեզմէն յաիշտակողն Մտուած չէ, որ իւր անհուն սիրով տուաւ մեզ յայն յաւիտեան կրելու համար. այլ մեք եմք

որ ինքնին կը կողոպտուիմք նոյն ցանկալի անունէն : Սէք եմք յափշտակողներն , վասն զի մէք եմք որ յափշտակեցինք և բռնաբարեցինք Վստուծոյ հայրուիք : Սեղքն , որ ուրացութիւն է աստուածուէ . մեղքն որ մերժումն է մեր իրաւանց և պարտուց , մեղքն , որ լքումն է մեր օրինաւոր վիճակին և նպատակին . մեղքն մի սեաւ գիւծով ջնջեց մեր որդիական ծագման , աստուածային ընտանութեան և երկնային քողաքացիութեան արտօնագիրն : Նախահայր Վդամէն սկսած՝ մէք ոչ այլ ինչ եմք , եթէ ոչ սերունդ մեղաւորաց : Սեղաւոր ենք մէք ինքնին , մեղաւոր ազատօրէն , վասն զի մեր խիղճն բնաւ չը հաւանիր սոյն խառնակութեան և անկարգութեան : Սենք կուգանք մի զինի միւսոյ ձեռնագրել և վաւերացնել այս անմիտ անժառանգութիւն : Սեր բնական վիճակին նայելով և մեր ծննդեան ու կենաց պարագաները նկատելով չկան բնաւ որդիք Վստուծոյ : Գալստէօսն հոգւոց երկիրս անապատ է . նա մի-

այն կը բազմամարդի ըստ օրինաց բընութեան , բայց կը բազմամարդի առականեալ էակներով և մի հատ բընակիչ անգամ չունի Գրախոտի ամալութեան համար :

Սյս խօսքը խիստ է , բայց ճշմարիտ է : Սյս խօսքն Վետարանի հիման վրայ հաստատուած է և ով որ հիմունքը մերժէ , բովանդակ Վետարանը կը մերժէ եւ կ'ուրանայ : Բայց հարկ է որոշել և վճռել , կամ ընդունել Վետարանի հետ և կամ մերժել դարձեալ Վետարանի հետ , վասն զի ուրիշ միջոց կամ հնարք չը կայ : Եթէ խիստ է սոյն խօսքն և մեր զայրոյթն կը շարժէ , կը նշանակէ սթէ մեր խիղճն քնայած է և անխօսուն . կը նշանակէ թէ՛ մենք տակաւին չեմք ճանաչեր զմեզ , չեմք ճանաչեր զՎստուած . կը նշանակէ որ մէք տակա ինքնուած և դատուած չեմք յանդիման օրինաց Վստուծոյ : Սյն մարդիկն , որոց նոր կ'երեւի սոյն ճշմարտութիւնն եւ հետեւապէս զայրացուցիչ , թնդ որոնեն զայն Վետար-

ըմանի մէջ և անշուշտ կը գտնեն : Թող
 օրոնեն իրենց սրտի մէջ, և կը տես-
 նեն զայն՝ խոր արմատացած : Այս
 քննութիւնն ու փորձն առնելու հա-
 մար՝ ժամանակ պէտք է, ժամանակ
 յատկապէս քրիստոնեայ դառնալու
 համար : Բայց թող հաճին մեր ունկն-
 դիրներն այժմ մեր բացատրութիւն-
 քն լսելու, որով պիտի բացատրեմք
 Զովհաննէս առաքելոյն խօսքերն :
 Թող հետեւին մեզ այն սուրբ ճանա-
 պարհին վրայ, որով կամիմք ընթա-
 նալ Աստուծոյ օգնութեանն ասպա-
 ւինելով :

Աս ամենեւին պիտի փորձ չը փոր-
 ձեմ ասել ձեզ, թէ յետ թշուառ
 անկման մերոյ, ինչ եմք մեր ՚ի սիրտ
 Աստուծոյ, և թէ ինչպէս իւր արդա-
 րութեան եւ բարութեան կրկնակի
 գաղտնեաց մէջ վերցուցած կամ դը-
 րած է մեր վրայ Որդի՛ս կոչումն . վասն
 զի աստուածային խորհուրդներն ան-
 հաս են մեր տկարութեանէն : Միայն
 կը սիրեմ յիշեցնել ձեզ Ս. Գրոց մե-
 ծահոչակ և սրտաշարժ խօսքն . «Աս-

տուած ոչ կամի զմահ մեղաւորին ,
 այլ զդառնալ նորա և զիւրախ » : «Կա-
 մի Աստուած , որ ամենեքեան ճանա-
 նաչէն ճշմարտութիւնը ՚ի ձեռն մի-
 ակ Սիջնորդի և Փրկչի մարդկութեան
 Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :
 Աստուած այնչափ սիրեց զաշխարհ ,
 մինչեւ իւր Սիածին Որդին տուաւ ,
 որպէս զի ով որ հաւատայ , յաւիտե-
 նական կեանք ունենայ : Յիսուս Քր-
 ժիստոս ոչ միայն մեր մեղաց քաւու-
 թիւնն է , այլ և ամենայն աշխարհիո :

Ինչպէս որ սոյն խօսքերն կը կար-
 դանք Ս. Գրոց մէջ, նմանապէս կը
 կարդանք ուրիշ խորհրդաւոր և ահա-
 բեկող խօսքեր : Սի կողմէն կը տես-
 նենք որ Յիսուս Քրիստոս բովան-
 դակ աշխարհի քաւութիւնն է , եւ
 Հայրն Աստուած համայն աշխարհի
 համար զրկած է իւր Սիածին Որ-
 դին . իսկ միւս կողմէն կը տեսնեմք ,
 որ միայն նորա կարող են յաւիտենաւ
 կան կեանք ունենալ և սրգիք Աստու-
 ծոյ լինիլ, որոնք կը հաւատան : Ըրդ՝
 երբ Ս. Գրոց խօսքերն իրարու հետ

կը համեմատենք, կը տեսնենք ակնե-
րեւ, որ ոչ միայն հակիմաստ չեն, այլ
անըւծանելի կտայ և դաշնակաւորու-
թիւն ունին իրարու հետ: Ղճմարիտ
է, որ Աստուած կամեցած է և կը կա-
մի, որ ամենեքեան որդիք Աստուծոյ
լինին: Ղճմարիտ է, որ Աստուած սրբի-
ւած է և կը սփռէ իւր շնորհքն ամե-
նուն վրայ: Ղճմարիտ է, որ Աստուած
կարկառած է և կը կարկառէ իւր հայ-
րական ձեռքն առ ամենեկեան: Բայց
եթէ մարդիկ ապստամբին որդիու-
թենէ, մերժեն Աստուծոյ շնորհն
ու կարկառած ձեռքն, ինչպէս կա-
րող են գարձեալ որդիք Աստուծոյ լի-
նիլ: Աստուած կը փափաքի մեղաւո-
րաց գարձին: Աստուած կ'աղօթէ
նոցա համար և երբ իւր փափաքն ու
աղօթքն կը մերժուին մարդիկերէն,
ի՛նչպէս կարող են նոքա որդիք Աս-
տուծոյ լինիլ: Աստուած կամի և մար-
դիկ եւս սգարտին կամիլ, որ փրկուին
և յաւիտենական կեանք ունենան:

Հետեւապէս, ով որ կը լսէ Աս-
տուծոյ շնորհաց կոչումն, ով որ կըս-

տորադրէ խաղաղութեան դաշն ու
պայմաններն, ով որ կը խոստովանի ՚ի
ժամու և ՚ի տարածամու Աստուծոյ ձը-
րի շնորհքն, միով բանիւ, ով որ վե-
րստին Յիսուսի Քրիստոսի իրաւարա-
րութեանն ու միջնորդութեան կը
դիմէ, նա որք չը մնար, այլ կը մտնէ
՚ի ժառանգութիւն իւր կորուսեալ
վիճակին և ՚ի վայելումն որդիք Աս-
տուծոյ փառաւոր կոչման: «Քանզի
ամենեքին որդիք Աստուծոյ էք՝ հա-
ւատովք ՚ի Յիսուս Քրիստոս» . Գաղ.
Գ. 26: Սոյն սքանչելի տխորոսն նոյն
վայրկենին մարդուն կը պատկանի,
երբ հանդիսապէս կը հուշակէ զայն և
կը յօժարի կրել յանձին, բանիւ և
գործով: Այս յօժարութիւնն, որ ոչ
այլ ինչ է, եթէ ոչ հաւատ քրիստո-
նէական, եթէ սրտի անկեղծութեան
խորքէն բլլած է, եթէ բովանդակ
մարդն նորա համար երաշխաւոր
կանդնած է, եթէ հոգւոյ խորու-
թեան և բուրթեան մէջ արձանա-
գրուած է, այս յօժարութեամբ, ան-
միջապէս, ստրուկն՝ որդւոյ վիճակ

կրտանայ , և գերին՝ աղատի :

Սարկութեան և որդիութեան մէջ , չը կայ բնաւ անորիշ միջասահման , չը կայ բնաւ յերկոցունց բաղադրեալ կացութիւն : Չկայ բնաւ ուրիշ ա նուն այս երկու անուանց մէջ . գե րութիւն կամ աղատութիւն , օտար կամ որդի , տէր կամ հայր , ահա սոյն երկու կացութեան մին կոչուած է մարդ անշուշտ բնութեւ : Եւ մարդ կային կամքն իսկ երկուսէն մին մի այն կարող է առնել , կամ որդի կա ցուցանել զմարդ , եթէ չը կամի գե րի լինել , կամ պահել գերութեան մէջ , եթէ չը կամի որդի լինիլ :

Բայց երբ կ'ասենք , որ մարդ կա րող է որդի Մտուծոյ լինիլ իւր կա մեցողութեամբ և յօժարութեամբ , պէտք է նաեւ այս կամքն ու յօժա րութիւնն պարզել , որպէս զի չը սխա լինք : Կամքն , որ բարոյական իրողու թիւն մ' է , կ'ենթադրէ և կամ մա նաւանդ կը հաստատէ ու կը յայտնէ հոգւոյ վիճակն , թէ ինչ դրութեան մէջ է : Կամքն է յաջորդող վիճակի

սերմն կամ սկզբունքն : Նա կ'ամփոփէ իւր մէջ բովանդակ ապառնի քրիւ տոնեայն : Եւ թէպէտ այնչափ նուրբ է կամաց սոյն վիճակն որ դժուարին է քննել , նկարագրել կամ պատ մել , բայց այսչափ գոնէ կ'ասենք , որ այնչափ բուռն է իւր էութեան մէջ , այնպիսի խոր աղբիւրէ կը բղխի , այն քան մեծ զօրութեանց կապակցու թեանէ կը ծագի և այնպէս բովանդակ մարդն կը պատկերացնէ , որ կարող էիք , յառաջ քան իւր զարգացմուն քնն ու հետեւանքներն , համարել զայն իբրեւ յայտնութիւն բարոյական նոր կենաց , իբրեւ արարչութիւն նոր բնաւորութեան , և այսպէս , առանց յախշտակութեան , որդի Մտուծոյ տխրասն տալ այն մարդուն , որոյ կա մաց մէջ յիշեալ հզօր յեղափոխու թիւնը կատարուած է :

Բայց առաջին տեղին միշտ Մ տուծոյ կամացն պիտի տանք : Անք կը կրենք որդի Մտուծոյ անունն , վասն զի նա ինքն հաճեցաւ տալ մեզ զայն , Մտուած է , որ նոյն անունն

կը շնորհէ մեզ արեամբ Յիսուսի Քր
 ըխտոսի : Նա է , որ կը հրաւիրէ ըզ
 մեզ նոյն անուան զգեհուէ : Նա է ,
 որ կը ստիպէ զմեզ արժանանալ , զօրա
 նալ , առաւելուլ նոյն անուամբ : Նա
 րա բանիւ միայն կը համարձակիմք
 նոյն անուան տիրանալ : Ըրանց նորա
 խօսքին ոչ մի փորձ կարող չէր առաջ
 նորդել մեզ նոյն անուան ժառան
 դելու , կամ լաւ եւս ասել մենք եր
 բէք կարող չէինք սոյն օրինակ փորձ
 մի փորձել : Լաւ կըսենք Ըրաքե
 լոյն խօսքը , որ կ'ատէ . « Տեսէք , որ
 պիտի սէր շնորհեաց մեզ Հայր , զի
 որդիք Մտուածոց կոչեցուցաւ եւ մեր » :
 Մէք չեմք , որ կը կոչեմք զմեզ , այլ
 կը կոչուինք : Տակաւին մեր անուան
 կամ կոչման յատկութենէն յառաջ
 գալիք ամեն զգացումներն չը զգացած
 եւ ամեն փորձերն չը փորձած , մենք
 արգէն ունինք մեր յատկութեան
 տիտղոսն : Մենք , թէ եւ անարժան ,
 կ'ընդունինք նոյն կոչումն այն ժամա
 նակ , երբ կ'ընդունինք Յիսուսի Քր
 ըխտոսի միջնորդութեան առհաւատ

չեայն շնորհական : Մենք պարտաւոր
 ենք ընդունիլ զայն , թէ եւ կը շիտթէ
 եւ կ'ամաչեցնէ զմեզ : Մենք պարտա
 ւոր ենք ընդունիլ զայն իբրեւ պոր
 գեւ յառաջ քան վայելելն եւ տիրա
 նալն իբրեւ բնաւորութիւն կամ սեպ
 հական յատկութիւն : Պէտք է զօր
 դարինք մենք նոյն տիտղոսով թէ
 արտասուօք , թէ զըջմամբ , թէ ու
 բախութեամբ եւ թէ ցաւօք միանգա
 մայն եւ թէ յաւէտ խորին երախտա
 դիտութեամբ : Պէտք է ոչ թէ լոկ
 'ի ցոյց հանել զայն , այլ կրօնա
 պէս ամփոփել մեր դանձարանի մեջ .
 կամ , աւելի ճիշդ ասել , մեր միակ
 դանձն համարել : Միով բանիւ ,
 պէտք է ընդունիլ եռանդուն փու
 թով , երկիւղած յարգանօք , սուրբ
 ծարաւով եւ անյադ ջանկութեամբ :
 Այս պարագայիս մեջ , տարակուսիլն
 կամ երկնչիլն յիմարութիւն է . իսկ
 մերժելն կամ ժխտելն՝ ապերախտու
 թիւն :

Սոյն տիտղոսն ընդունելով կ'եր
 կնչիք արդեօք յանձնապատան եւ

յանդուգն լինելու : Բայց իմացէք , որ սոյն տխուրսն ձեզ շնորհուած է և նաեւ պարտք դրուած է ձեր վրայ կրել զայն : Արեւիշիք արդեօք վերաւորել ձեր նմաններն այնպիսի անուն իւրացնելով ձեզ , զոր նոքա կը մերժեն : Բայց դուք իբրեւ ողորմութիւն ստացած էք զայն : Դուք բն գուհած էք զայն իբրեւ վկայութիւն ձրի շնորհաց և անհուն սիրոյ : Այն նեքեան հաւասար իրաւունք ունէին ձեզ հետ զայն ժառանգելու : Առքա կարող էին և կարող են ընդունիլ զայն և պասի բողբոլ նովաւ , ինչ պէս և դուք : Ահաք է միայն , ով ներդրութեան և գթութեան Հօրն երկնաւորի , պէտք է միայն ընդունիլ զայն : Արդի է նա Մտուածոյ , ով որ կամի լինիլ , և նա միայն զգիւած է սոյն պատիւէն , ով որ կ'արհամարհէ զայն : Այժմէ մասնաւորաց համար առանձնաշնորհութիւն եղած է նոյն կոչումըն , պատճառն նոքա են , որոնք չը կամին նոյն տխուրսն կրել փառաւորապէս : Դուք կը ստիպէք որ նոքա

եւս զարդարին նոյն տխուրսով , բայց նոքա կը մերժեն : Սակայն մի թէ դուք եւս պիտի մերժէք , որովհետեւ նոքա կը մերժեն : Այն թէ դուք եւս կամիք ապերախա լինիլ , որովհետեւ նոքա յիմար են :

Այն , տարակցայ չըկայ , որ թշուառ է այն մարդն , որ կարեւոր բարիք մի կը վայելէ , առանց ցաւելու նոցա վրայ , որոնք իրենց անձն կը զրկեն նոյն բարիքէն : Արիցս թշուառ է այն մարդըն , որոյ Կրջանիւթիւնն ալոյց ապերջանկութենէն կազմուած է և միայն այն բացառիկ շահն ու օգուտն կը սիրէ , յօրմէ այրք զրկուած են : Թշուառ է այն մարդն , բիւրիցս թրշուառ , որ կը զրկէ և կը վերաւորէ իւր եղբայրներն իւր կարծեցեալ երջանիւթեան համար : Ավ որ այս եղանակաւ միայն Մտուածոյ որդւոյ տխուրս կը կրէ , նա չէ և չէր երբէք Մտուածոյ որդի : Աւելի իւր անձին համար ցաւելու է այնպիսին , քան թէ նոցա , որոյ համար չիմացուցաւիլ և վշտանալ : Աորա ցնորքն ա-

ւելի վայրագ է և մահառիթ, քան թէ
այլոց մոլորութիւնն ու տգիտութիւնը:
Նա իրապէս աղանդաւոր մ'է, իր
անհայ ընդարձակ և հանրական ան-
ւան տակ: Աւելի լաւ է այն մարդ-
կանց բռնած ընթացքն, որոնք անու-
նի կը մերժեն և չեն ընդունիր, քան
թէ նոցա ընթացքը, որոնք կընդու-
նին անարգելու համար:

Այս ճշմարտութիւններն հաս-
տատելէն զինի, կը մնայ մեզ այժմ,
սիրելի եղբայրք, մի առ մի նշանակել
այն խորհրդաւոր նշանաբանին գլխա-
ւոր գիծերը, որով ամենաբարին Աս-
տուած զարդարած է զմարդ իւր սրբ-
տին համեմատ: Առ այս կը հրաւիրէ
զմեզ Առաքեալն, երբ կ'աղաղակէ.
«Տեսէք որպիսի սէր շնորհեաց մեզ
չայր. զի որդիք Աստուծոյ կոչեա-
ցուք և մեք»: Արոններք, սիրելի եղ-
բայրք, այս կոչման մէջ Աստուծոյ սիրոյ
նշաններն:

Ճշմարտն խօսէրով, Արդի կոչու-
մին կամ տիտղոսն ամենայն ինչ կը
բացատրէ: Նա ինքնին կը խօսի ամեն

բան: Այս տիտղոսն մեծագոյն, գո-
րովական և քաղցրագոյն է քան զամե-
նայն տիտղոս, որ կարող է երբեք
տրուել մեզ: Նա ամենայն ինչ կը
պարունակէ ինչ որ փառաւոր է և
ուրախական ուրիշ տիտղոսներու մէջ
Մեք եմք, որպէս բրիտանեայք, քա-
հանայութիւն, թագաւորութիւն և
ազգ սուրբ, բայց որդին Աստուծոյ
նչ ապաքէն քահանայ է Աստուծոյ
կենդանւոյ և անգամ յաւիտենական
և անմահ քաղաքին: Ոչ մի ժամանակ,
ոչ մի ատեղ, նաեւ երկնքի մէջ, մենք
ուրիշ բան կարող չենք լինիր, եթէ
նչ որդիք Աստուծոյ: Ամեն բան սոյն
տիտղոսին մէջ կը պարունակի, ամեն
բան սոյն կոչման մէջ կ'ամփոփի եւ
կ'ընկզմի: Նա է կնիք վերանորոգման
և վերահաստատութեան: Նա է ճըշ
մարիա անուն աստուածային շնորհաց:
Նա է նոյն իսկ էութիւն շնորհաց:
Նա կը նշանակէ, որ Աստուած տը-
րուած է մարդոյն և մարդն՝ Աստու-
ծոյ: Նա է բովանդակութիւն Աւե-
աարանի: Նա է յայտնութիւն երկնից:

Ամեն մարդ կը հասկնայ, բայց առաւել լաւ զգալու համար պէտք է վայրկեան մի զննութեան առնուլ Որդիք բառի նշանակու թիւնը և երկրէն փոխ առնուլ երկնաւոր իրաց չափը, ինչպէս արար Աստուած Քանիւ իւրով: Պէտք է ամփոփել ժողովել ամեն գորովալիք, քաղցր և ներքին գազափարներ, զորս կը ծաւալէ իւր շուրջ որդի անունն: Պէտք է մարտի զննել և տեսնել այն գորովոյ և յարգանաց յարաբերութիւնը, այն վրատահ և ընտանեկան կապակցութիւնը, որով որդին կապուած է իւր հօր և մանաւանդ իւր մօր հետ: Պէտք է տեսնել, մի կողմէն ծնողական անբապառելի խնամքն ու հոգացողութիւնը, մշտադատարատ արնութիւնն ու հսկողութիւնը, խորհրդներն ու դասերը, խրատներն ու անկեղծ յանգիլ մանութիւններն, քաջալերութեան հրապոյրն ու խանդաղատանքն, փայփայանաց քաղցրութիւնն ու անուշու թիւնն:

Պէտք է տեսնել միւս կողմէն որդիա-

կան անմեղ և գողցես կոյրխտահունն, անհոգ անձնատուութիւն, յաճախակի հարցումներն, երկար զրուցատրուիքն փափուկ և այնիւ գորովանքն ու յարգանքը, սպտիւն յանուն հօր և ամենափրկելի մօր, յետ ժամանակաց պատիւն ՚ի յիշատակ նոցա և յիշողութիւն նոցին իբրև սուսջնորդ ՚ի բովանդակ կեանս, պէտք է տեսնել այս ամենն և ապա սխտք է ասել ինքնին, որ այս ամենը հաղիւ թէ մի անկատար պատկեր էն այն ընտանութեան, որ կը հաստատուի Աստուծոյ որդւոյ և երկնաւոր հօր մէջ: Պէտք է յաւելուլ այս մէն մի գիծերուն և նշաններուն վրայ ամեն բան, որով կը կատարելադործի անտուածային որդիութիւնն և ամբողջին վրայ յաւելուլ ամեն բան, ինչ որ անհամեմատելի կը կացուցանէ դոյն: Այլ յայնժամ միայն կարելի է հասկնալ թէ ինչ առաւելութիւն ունի Աստուծոյ և մարդոյ մէջ այն նոր յարաբերութիւնը, որ հիմնուած է Յիսուսիւ Քրիստոսիւ եւ նշանակուած է մեր բնորանին մէջ:

կը կրկնեմ վերասին . մեր Մատու-
 ծոյ որդիք ենք այն պայմանաւ , որ
 Մատուած ինքն կամեցած է , որ մենք
 որդիք լինինք : Սակայն այս յատկու-
 թիւնն լսկ անուն կը լինի և այս որ-
 դիութիւնն անխմատ խօսք , եթէ
 ինչ որ ճշմարիտ է Մատուած , իրա-
 կան չը լինի և 'ի մեզ , բայց բանի Մ-
 աքեղան «Որ է ճշմարտիւ 'ի Մմա և
 'ի ձեզ» : Ա . Յովն . Բ . 8 : Եթէ այս
 պայմանը նուազի կամ մերժուի , բան
 մի չը մնար Մատուծոյ կենդանարար
 շնորհքէն և երկնատուր փրկութենէն :
 Վասնզի փրկութիւնը նիւթական և
 արտաքին գործ չէ : Փրկութիւնը մեզ-
 մէն արտաքայ չէ , այլ 'ի ներքս 'ի մեզ :
 Փրկութիւնը գործ մ'է , որոյ ճշմա-
 րիտ տեղին մեր սիրտն է : Փրկութիւ-
 նը մեր հոգւոյ մի վիճակն կամ կա-
 ցութիւնն է , և այս պատճառաւ խի,
 մեր ողորմածութեան և շնորհաց գոր-
 ծըն եթէ մեր սրտէն օտար է , կա-
 թող չէ փրկութեան գործ լինիլ մեզ
 համար :

Մատուծոյ ողորմածութիւնը , թի'

հանդերձեալ կենաց և թէ այս աշ-
 խարհիս մէջ հրատարակած է մեզ հա-
 մար արդարութիւն և ազատութիւն
 'ի մեզաց , բայց ինչ օգուտ , երբ
 մենք մեր կողմէն փոփոխուած չենք ,
 երբ մեր յարաբերութիւններն Մ-
 տուծոյ հետ կատարելագործուած
 չեն , երբ մեր դատաւորն տակաւին
 մեր հայրն չէ եղած : Ի՞նչ երջանկու-
 թիւն է այն երջանկութիւնը , որոյ ա-
 թողը սրտի մէջ չէ : Իւրաքանչիւր որ,
 նաև թեթեւամիտներն անգամ , լոյ-
 գացում մի ունին և գիտեն , որ ճրչ-
 մարիտ երջանկութիւնը միայն սրտի
 մէջ կարող է լինիլ : Իւրաքանչիւր որ,
 նախատեսելով , որ կենաց ինչ ինչ վայր-
 կեաններուն մէջ երջանկութեան կեն-
 դանի զգացումն կարող է հանդիպիլ
 մարմնաւոր ցաւոց և դառն վշտաց ,
 նախատեսելով , որ թշուառութեան
 կենդանի զգացումն կարող է յաղթել
 ոչնչացնել բովանդակ երջանկութեան
 սարերքն ու հիմունքն , իւրաքանչիւր
 որ սոյնօրինակ վայրկեաններուն մէջ
 ունեցած է միշտ նախագգացումն կամ

նախատեսուած թիւն բարոյական երջանկու-
 թեան երկնային երջանկութեան,
 և նախազգացումն բարոյական թըշ-
 ու առութեան թշուառութեան դը-
 ժոխոց . աւելի պարզ ասենք, իւրա-
 քանչիւր ոք զգացած է երկինք և դը-
 ժոխք :

Արդ՝ մեր սիրան լինելով մեր ճիշդ
 մարիտ երջանկութեան և թշուա-
 ռութեան կեդրոնն, փրկութիւնն և ս-
 կարող է սկսիլ երկրիս վրայ, ինչպէս որ
 դատապարտութիւնն իրօք սկսուած
 է : Այլ եթէ մենք սոյն կենաց մէջ Աս-
 տուծոյ որդիք ենք, սոյն կեանքէն իսկ
 պէտք է ճանաչենք և խոտոտվանինք
 մեր փրկութեան առհաստատեաներն
 մեր սրբեգրութեան իրաւանց և ար-
 տօնութեանց մէջ : Այլ եթէ չենք
 գտներ մենք նոյն գրաւահաններն, ե-
 թէ չենք ճաշակեր մեր բարոյական
 երջանկութեան նախախոյրիքն, եթէ
 մեր յարաբերութիւններն մեր երկ-
 նաւոր Հօր հետ որդիական չեն, ե-
 թէ բովանդակ չնորհու մն, այսպէս ա-
 սենք, կը կայանայ միայն մերկ և ան-

ուանական փրկութեան սեպհակա-
 նութեան մէջ դատարկ և անգոյ փր-
 կութեան մէջ, այնպիսի փրկութեան,
 որ երջանկութիւն չպարունակէր իւր
 մէջ, այնպիսի փրկութեան, զոր մենք
 չենք զգար, այնպիսի չնորհումն, թող
 ներուի մեզ ասել, իսպառ երեւա-
 կայական է, մենք փրկուած չենք, Աս-
 տուած մեր հայրն չէ, և ոչ մենք՝
 նորա որդիքն :

Դաւիթ, երբ տիրաւէր ծառայի
 աղաչանաց համար թողութիւն շնոր-
 հեց Աբիսողովն, թող տուաւ նա
 սոյն գրջացեալ սրբեոյն Արուսաղէմ
 գալ, բայց մերժեց իւր երեսն տես-
 նելու : Աբիսողով միթէ շնորհք հա-
 մարեց այն թողութիւնն : Այլ երբէք,
 այրաղաղակեց վտահար սրտիւ . « Ին-
 դէր եկի ի Աեսուրայ, լաւ էր ինձ տա-
 կաւ ին անդ լինել » . Բ . Թ . Կ . Ժ . 32 :
 Ի՞նչ էր այս գառնագին աղաղակին
 պատճառն, եթէ ոչ, որ Արուսաղէմն
 չէր Արուսաղէմ նորա համար, վասն
 զի կողպտուած էր այն առարկայէն,
 սրուն համար կը սիրէր նա սոյն քա-

զաքն : Նորա սրտի խնդրածն սիրտ մ' էր, և ոչ թէ վայրեր կամ պարիսպներ : Հայրական բազուկներն էին նորա ճշմարիտ հայրենիքն, և բանի որ հեռի էր իւր հօր տեսութեանէն, սուրբ քաղաքի երկինքն՝ օտար երկինք էր նորա համար . իսկ իւր ծննդեան երկիրն՝ տխուր վայր աքտորանայ :

Այսպէս կը լինի Աստուծոյ որդւոյ պատկերն, երբ հայրական կենդանացուցիչ ներկայութիւնն և գգուանքներն կը պակսին նորա համար : Ի զուր կ'որոնէ նա խոստացեալ փրկութիւնն . վասն զի նորա անունն և լոկ նշանակներն միայն կը տեսնէ ամեն տեղ, իսկ իրականութիւնն՝ ոչ ուրեք : Աւ երբ իւր հայրական ժառանգութեան կալուածքն կը վերադառնայ, հեռանալով աշխարհի կախարդանքներէն, որով գէթ իւր անբուժելի տրտմութիւնն կ'ամփոփէր, Աբիսողովի աղաղակն կը լինի միայն իւր վերադարձի պատուին . « Ընդէր եկի 'ի Ղեսուրայ . լաւ էր ինձ տակաւին անդ լինելդ :

Բարեբաղդաբար, այս չը կայ և կարող չէ լինիլ : Աստուծոյ գործը կատարեալ է : Նորա շնորհքն փրկութիւն կ'աւետէ, և մանաւանդ թէ փրկութիւնը մարդոյ սրտի մէջ կը գնէ : Նա կը գնէ փրկութիւնը սրտի մէջ, դնելով ընդ նսին իւր սէրն, որ փրկութիւն մի այլ անունն է, ճշմարիտ անունն : Աստուծոյ գործն Աւետարանի մէջ հիմնուած է գերադոյն չափով և հաշուով : Աստուած այնպէս անօրինած է, որ մարդոյ սրտի մէջ ուրախութիւն ծնուցանող բաշխումն կամ շնորհումն նմանապէս ծնուցանէ և սէր : Սիրտն բռնաբարուած է աստուածային բռնաբարութեամբ, վասն զի սիրտն մէայն բռնութեամբ կը գրաւի : Սարգն խախտեց խղեց իւր յարաբերութեան կապերն Աստուծոյ հետ : Աստուած եւս 'ի փոխարէն խղեց իւր յարաբերութիւնն մարդոյ հետ : Սարգըն Աստուած եղաւ . Աստուած մարդ եղաւ : Սարգն ամեն բան մերժեց Աստուծոյ տարւ . Աստուած զինքն մարդոյն տուաւ յանձն Յիսուսի Քրիստի :

տոսի : Գողգոթայի վրայ բարձրացած
 խաչն հաշտութեան գրաւականաւ ցոյց
 տուաւ մարգկութեան սքանչելիք ան-
 հուն մարդասիրութեան : Սուրբն և
 Արդարն , արժանի առարկայն սիրոյ
 Յաւիտենականին, ընդունելով կեանք
 և մահ ըստ օրինակի մարդկան, կեանք
 խստագոյն և մահ դառնագոյն , ըն-
 դունելով ամենայն ինչ բաց ՚ի մեղաց,
 ընդունելով իւր անձին մէջ ամենայն
 վիշտք մարգկութեան , վիշտք ներքին
 և անպատում, զոր աշխարհ ոչ ծա-
 նեաւ երբէք , ահա այսպէս Արդին
 Մտուծոյ ցոյց տուաւ այնպիսի սէր ,
 որուն մարդն երբէք չէր ակնկալէր .
 ցոյց տուաւ այնպիսի սէր , որ պէտք
 է կամ մանրէր մաշէր մարդոյ հպար-
 տութեան կարծրութիւնը և կամ ան,
 բուժելի հրատարակէր զայն : Ահա սոյն
 նշանով պիտի ուրիշներէն որոշուին
 և իրարու հետ միանան ընտրեալնե-
 րն : Ահա սոյն վերածնելութեամբ
 պիտի կազմուի երկրի վրայ Մտուծոյ
 Գերդաստանն : Արդ սոյն վերածնե-
 լութիւնն ինչ սրտի մէջ որ կատար-

ուի , անշուշտ կ'արտադրէ և սէր մի-
 գամայն : Այժէ սոյն վերստին ծնուն-
 դին չը մեռնի սրտի մէջ, իբրեւ սեր-
 մին ՚ի վերայ փոշոյ և առագոյ, կը
 լինի նոր կենաց բեղմնաւոր և անընդ-
 հատ գործունի սկզբունք : Աջախտա-
 գիտութիւնն խառն ընդ ուրախու-
 թեան կ'արժարժեն կը զարթուցանեն
 հոգւոյ բովանդակ զօրութիւնը : Պա-
 րապորդութիւնն կ'անհետի , ամենե-
 քեան կը ժրանան և կը գործեն : Աս-
 տուծոյ որդին , իբրեւ ծաղիկ գար-
 նանային , կը բողբոջի և կը բացուի .
 նորա բնաւորութիւնն ու ընդունա-
 կութիւնքն կը յայտնուին . լիովին կը
 փայլին և կը տեսնուին այն ավեն բա-
 րոյական տարբերներն, որով ինքն կազ-
 մուած է . արտաքին իրողութիւնն
 ներքին յատկութիւն կը դառնայ . ինչ
 որ ճշմարիտ է Ղ'ստուած , ճշմարիտ
 կը լինի և ՚ի մարդն : Այլ ինչպէս առա-
 ջին արարչագործութե փառաւոր օրե-
 բուն մէջ, նոյնպէս և այսօր իսկ Մտու-
 ծոյ որդին իւր զգացումներով, իւր
 բարոյական միճակով, իւր գործքով

և ընթացքով կ'որոշուի իւր յատուկ
գիծերով, իւր գեղեցիկ նկարագրով՝
իւր աստուածանման պատկերով: Այս
նուհետեւ փրկութիւնն ո՛չ թէ միայն
լոկ քարոզուած կը լինի հաւատացե-
լոց, այլ և իրագործուած, այլ և
զգայի 'ի մէջ նոցա: Ոչ թէ գրաւոր
խօսքն միայն, այլ և « Հոգին Աստու-
ծոյ կը վիայէ նոցա հոգւոյն, զի են
որդիք Աստուծոյ »:

Վասն զի Աստուծոյ ճշմարիտ որ-
դիքն, այն հայրական բազկաց վրայ,
ուր կը դգուին, այն հայրական սրբ-
տին վրայ, ուր ներուած է իրենց՝
հանգչիլ, կ'ոգեւորին կը ջերմանան,
աստուածային վառարանի կենսանո-
րոգ ջերմութեամբ: Այս նորոգ կեան-
քըն, որ երբէք չըխառնուիր ուրիշ
կենաց հետ, կուտայ նոցա անպաշ-
տելի զօրութիւն, աննկուն խիղճ,
անսպառ ճանաչողութիւն և գիտու-
թիւն՝ լինիլ միշտ 'ի ճշմարտութեան:
Նորբա կզգան, որ կանոնաւորութեան
մէջ են, կզգան, որ հասած են իրենց
սկզբնական նպատակին, կզգան, որ

միացած են իրենց հօր հետ: Իւրա-
քանչիւր օր Աստուծոյ հայրական
ձեռքէն ընդունած նորանոր պարգեւ-
ներներն կը գրոշմեն նոցա վրայ նորա
հայրութիւնն և կը նորոգեն նոցա որ-
դեգրութեան կնիքն: Այնուհետեւ
կը կատարուի բանն Աստուծոյ թէ.
« Ոչ որ յափշտակիցէ զձեզ 'ի ձեռաց
խմոց »: Նորին արձագանգ մի Աստու-
ծոյ որդւոց սրտի խորքէն կը պատաս-
խանէ սոյն երջանկաւէտ ձայնին:
Նորբա կը սիրեն զ'Աստուած, կը սիրեն
զեղբարս, և մի թէ բաւական չէ
այս: Ոչ ապաքէն սէրն կեանք է: Ոչ
ապաքէն սէրն անմահ է: Եւ ահա
սոյն սիրոյ մէն մի գործն, մէն մի զու-
հըն կ'առաւելլու և կը բազմապատ-
կէ նոյն սէրն, ինչպէս կը պակսեցընէ
կրասպառէ ինքնասիրութիւնն և անմա-
քուր յօժարութիւններն. մէն մի գործ
մէն մի զոհողութիւն կ'աձեցնէ կը զօ-
րացնէ երկնաւոր հօր հետ ունեցած
միութեան զգացումն, ո՛չ թէ իբրեւ
արժանաւորութիւն որով զ'այր առ-
ինքեանս կը գրաւեն, այլ իբրեւ թք-

ուիչ, իբրեւ խանդ, որով ինքեանք առ
Հայր կը մերձենան :

Բայց ինչ բան որ Աստուծոյ որ
դիբքն Աստուծոյ հետ կը միացնէ,
նոյն բանն նոյն չափով աշխարհն կը
բաժնէ : Նորա աշխարհի մէջ կը լինին,
բաց յաշխարհէ չեն : Մարդու
սիրութեամբ խառն են մարդկանց
հետ, իսկ մարդասիրութեան սկզբ
բունքով, այսինքն հաւատով և յու
սով, օտարականներ են մարդկութեան
մէջ : Նորա կը ճանաչեն զաշխարհ,
նորա աւելի խոր կը թափանցեն քան
թէ այլք աշխարհը ճանաչելու : Նո
քա աւելի լաւ կը ճանաչեն զաշխարհ,
քան թէ աշխարհն զինքն, վասն զի
կասէ առաքեալն, « Հոգեւոր մարդն
քննէ զամենայն ո և ըստ նոյն առա
քելոյն « Հոգեւոր մարդն ոչ քննի
յու մեքէ ո : Եւ արդարեւ « Աշխարհ
նչ ճանաչէ զնոսսոյ ասէ առաքեալն Յով
հաննէս : Այսինքն աշխարհն ըմբռո
նելով Աստուծոյ որդւոց նոր կեանքն,
չք կարողանալով նոցա վարուց ուղ
ղիչ և օահմանիչ սկզբունքն չափել և

քննել, չընդունիր զնոսա իբրեւ վեր
սքն, և ինքն աւելի կը հեռանայ ՚ի
նոցանէ, քան թէ նորա իրմէն :

Այս յիմարութիւնն ըստ Աւե
տարանի, այս խառնակութիւնն լե
զուաց, որ ծնուած է, ոչ թէ մի երկ
րորդ Բաբելոնի շուրջ, այլ առ պա
տուանդանաւ աստուածային մարդա
սիրութեան արիւնանների կոթողին,
այս խաչի ճառն, Բրիտաննէութեան
ճոցին մէջ, առարկայ դարձած է տե
ւական գայթակորութեան, կորուսե
լոց համար յիմարութիւն, փրկելոց
համար իմաստութիւն և զօրութիւնն
Արաի վերանորոգութիւնն կամ վերա
ճնելութիւնն, որ յատուկ է որդւոց
Աստուծոյ, երկու ցեղ կը բաժնէ ըզ
մարդկութիւնն, յորոց մին չք հասկը
նար միւսին լեզուն :

Երկու զուգահեռական, բայց խու
տորիմաստ, գծերու վրայ կրնժանան
երկու ցեղն և երկու մարդկութիւնն
եւս, առանց իրար հպելու, առանց
իբարու հետ միանալու : Ի՞նչ որ
տահած է արդեօք մի և նոյն գեր

դաստանի սոյն երկու ճիւղերուն մէջ :
 Սարդկային յայտնի յատկութիւնն
 ներն կամ բնաւորութիւններն բարձր
 ձուսած են արդեօք մի ճիւղի վրայէն :
 Եւ կամ նոր և առանձին յատկութիւն
 յաւելցած է արդեօք միւսին վրայ :
 Երկու կողմէն եւս օղողակներ , հա
 ռաչանքներ և նշանաբաններ կը լը
 սուին : Ի սկզբան գողցես մի և նոյն
 ասացուածներն են և մի և նոյն լեզուն :
 Երկու եզրերէն ևս կը խօսին պարտուց
 վրայ , սիրոյ վրայ , յուսոյ վրայ և Վս
 տուծոյ վրայ իսկ : Սակայն խօսքն և
 ասացուածներն մի են , բոցոց դաղա
 փարներն տարբեր : Եւ կը տեսնուի
 յայտնագէտ , որ սոյն երկու յեղին
 մէջ , խնդիրն ոչ մի և նոյն պարտուց
 վրայ է , ոչ մի և նոյն սիրոյ , ոչ մի և
 նոյն յուսոյ , և ոչ մանաւանդ մի և
 նոյն Վստուծոյ : Վերստին կը կրկնեմ
 որ երկու մարդկութիւն կայ : Պէտք
 է ուրեմն որ երկու սկիզբն լինի և
 երկու ծնունդ , և արդարեւ այս եր
 կուքն ևս կան . « Օ ի ծնեալն ՚ի մար
 մնոյ՝ մարմին է , և ծնեալն ՚ի հողւոյն՝

հողի ո : Երբ՝ հողին կարող է ճանա
 ջել զմարմին , բայց մարմինն ոչ կարէ
 ճանաչել երբէք զհողին :

Յախճաննէս Վարբեալն յանուն
 Վստուծոյ որդւոց խօսելով կ'ասէ .
 « Վշխարհք բնաւ չը ճանաչեր զվեղ
 վասն զի չը ճանաչէց նա զՎստուած ո :
 Խիստ պարզ եւ խիստ վեճ է սոյն
 խօսքն , վասն զի կը բացատրէ թէ ի՞նչ
 պայման պէտք է Վստուծոյ որդիու
 թեան համար : Վստուծոյ որդիքը ճա
 նաչելու համար՝ անշուշտ պէտք է
 ինքնին Վստուծոյ որդի լինել . իսկ Վս
 տուծոյ որդի լինելու համար՝ հարկ է
 նախ զՎստուած ճանաչել , այն է նու
 ռա առ մարդն ունեցած խորհուրդնե
 րն , նպատակներն և բարութիւնն ի
 մանալ : Եւ , որ չը կամեցաւ զՎստ
 ուած իրեն հայր ունենալ , բնաւ եր
 բէք կարող չէ Վստուծոյ որդիքն իրեն
 եղբայր ճանաչել . և նա , որոյ համար
 մարդկային ազգի վերկութիւնը իրբեւ
 գայթակղութիւն համարուած է ,
 միշտ պիտի գայթակղի Վստուծոյ որ
 դւոց ունեցած հաւատքէն , զգա

ցումներէն և 'ի սոցանէ ճնուած սուրբ
կեանքէն, որ հաւատոյ և սիրոյ եռ-
թիւնն ու կիկնն է:

Ամիտիեմք մեր խօսքը. — Աստու-
ծոյ որդւոյ յասուլթիւնը թէ՛ ամեն
կատարելութիւններէ գեղեցիկն է և
թէ՛ միանգամայն խորին դաղտնիք
նոցա համար, որք զայն զգացած չեն:
Աստուծոյ որդւոյ կատարելութեամբ
մեք կանոնաւոր կերեւիմք յաչս Ա-
րարչին, իսկ անկանոն և անկարգ՝ յաչս
արարածոյն: Աստուծոյ որդւոյ յաս-
ուլթիւնը նոյն իսկ մեզ համար կը
լուծէ մեր կենաց խնդիրը, և զվեզ-
իբրեւ անլուծանելի խնդիր մի կը ներ-
կայցնէ յաչս աշխարհի: Աստուծոյ
որդիութիւնը կը փառաւորէ զմեզ ա-
ռաջի հրեշտակոց Աստուծոյ, և նա
նախատելի ու ծիծաղելի կը կացուցա-
նէ առաջի ամբաստին: Աս կը բարձրու-
ցնէ և կը խոնարհեցնէ զմեզ: Աս
մի կողմէն ընդունակ կ'առնէ զվեզ
մարդկային ընկերութեան և կենաց,
և միւս կողմէն իբրեւ անյաջող և օ-
տարախորթ առաջի նոյն ընկերութեան:

Աստուծոյ որդին մի կողմէն առաւել
է քան զմարդ, իսկ միւս կողմէն նը-
ւազքան զմարդ: Աս հակասա-
կեր նկարագիրը առաջ բերելով, մեր
նայատակն այն չէ, որ խօսքերու ունայն
խաղով զուարճանամք, այլ կամիմք
աւելի լաւ կերպով պատկերացնել քը-
րխտոննից առջեւ իրենց կրկին մի-
ճակէն ելած կրկնակի պարտաւորու-
թիւնը, կամ աւելի պարզասել, իրենց
երկակի կեանքին յարակից երկու վը-
տանգներն:

Ով որդիք Աստուծոյ, ով որդիք 'ի
մէջ օտարաց. ով աղատք 'ի մէջ գե-
րեաց և թալաւորք 'ի մէջ ամբոխին:
Ո՛հ, որպիսի խոնարհ և խորին առիթ
երախտազխութեան, բայց որպիսի՛
ուարկայ նոյնպէս և հպարտութեան:
Որդիութիւնն Աստուծոյ սմանց հա-
մար նիւթէ խորին խոնարհութեան
և ոմանց համար՝ առիթ ամբար-
առանմութեան: Արդ, պէտք է
ուրեմն, եղբարք իմ, կամ հպարտու-
թիւնը խորասուզել 'ի խոր երախտու-
զխութեան, կամ երախտազխու-

Թիւնն քնկզմել 'ի խորս ամբարտաւ
 ւանութեան : Աթէ դուք ձեզ տը
 բուած որդի տխորդան մէջ կը նշմա
 րէք միայն անակնկալ աղատութիւն ,
 միայն առանց ձեր արժանաւորու
 թեան շնորհուած պարգեւ , միայն
 բողբոջին ձրի սիրոյ սարտաւորիչ վը
 կայութիւն . եթէ դուք միայն այս
 կերպով կը գնահատէք ձեր որդիա
 կան յատկութիւնը , անշուշտ կը լի
 նիք խոնարհ և կուեննաք այն ամեն
 շնորհքները , որոց կապն ու գրաւակա
 նքն է որդիական յատկութիւնն 'Դուք
 հեզ և խոնարհ կը լինիք , դուք կ'որհ
 նէք , դուք կ'աղօթէք , դուք կը սի
 րէք . վասն զի օրհնութիւնն , աղօթքն
 և սէրն կը սերմանին 'ի սիրտս հոգւով
 աղքատաց , որոց միայն կը պատկա
 նին արքայութիւն Մատուծոյ և զանձք ,
 ինչպէս ասաց Տէրն մեր Յիսուս Քր
 ըիստոս : Արք խոնարհ կը լինիք , դուք
 կ'ուեննաք ձեր որդիական տխորդսի
 էական յատկանիշն . դուք կը լինիք
 ճշմարտապէս որդիք Մատուծոյ . ձեր
 հայքն կը ճանաչէ զձեզ և նորա սիրոյ

և ներկայութեան զգացումն երբէք
 չը սպառիր ձեր սրտէն : Արք խոնարհ
 կը լինիք , երբէք չէք տարակուսիր և
 կասկածիր և ձեր հաւատարմութեան
 վստահութիւնը հաւասար կը լինի ձեր
 կամովին խոնարհութեան : Խոնարհն
 միայն , որովհետեւ իւր անձին չ'ա
 պաստանիր , միշտ իրաւունք ունի
 յուսարու : Իայց , աւանդ եթէ որդի
 ւութեան տխորդսի մէջ միայն լիկ ար
 տօնութիւնն կը սիրէք . եթէ կը պար
 ծիք միայն , օր նովաւ ուրիշներէն կ'ա
 բազիք . եթէ երջանիկ կը համարիք
 զձեզ միայն այնու , օր լիկ տխորդսով
 ուրիշներէն կը տարբերիք . եթէ չէք
 ջանար հաւատոյ գործքեր ուեննայ և
 անտարբերութեամբ կը գիտէք , երբ
 Մատուծոյ հազարաւոր որդիներ իրենց
 գերագոյն տխորդան կ'արհամարեն և
 առ ոտն կը կոխեն . եթէ նոցա դրժ
 բախտութիւնը , փոխանակ տրամե
 ցրնելոյ զձեզ , գուցէ աւելի կ'ուրա
 խացնէ , եթէ դուք սոյն տխորդան կը
 պարզէք իբրեւ գրոշ կուսակցութի .
 եթէ դուք աւելի կը բարձրացնէք այն

տեսանելի պատուարներն, որք զձեզ
 ուրիշ մարդիկներէն կ'անջատեն. եթէ
 դուք ձեր խօսակցութեանց մէջ ձեր
 որդիական վիճակի պարտուց կատա-
 ջումն թողլով, ըկ անունը պաշտպա-
 նելով կը յամուռիք. եթէ դուք տա-
 ղըն անգամ նախապատիւ չէք համա-
 ընը զձեզ խոնարհեցնող և միւս մարդ-
 կանց հետ կապող տիտղոսներն՝ այն
 տիտղոսէն որ զձեզ կը բարձրացնէ և
 ուրիշներէն կ'որոշէ. միով բանիւ, և
 թէ ձեր ուրախութիւնն հպարտու-
 թեան ուրախութիւն է և ձեր բա-
 րեպաշտութիւնն այլոց զրկանաց և
 անիրաւութեան բարեպաշտութիւն,
 լեցե՛ք, որ դուք անուամբ միայն որ
 դի Մատուծոյ էք և ոչ արդեամբք ։
 Սեցե՛ք և իտացե՛ք, որ դուք մօլորու-
 թեան մէջ էք. դուք կը խափեք ձեր
 անձն. դուք կուրախանաք և կը հր-
 ձուռիք, ոչ իբրեւ որդի Մատուծոյ,
 այլ իբրեւ յափշտակիչ այնպիսի ա-
 նուան, որ երբէք չք պատկանիր ձեզ ։
 Դուք որդիք Մատուծոյ չէք, և բնաւ
 ճղած չունիք ։ Հպարտութիւնն, ա-

ռիթն առաջին անկիւն մարդոյ, վե-
 րբառին անկեալ կը թողու զձեզ, թէ
 և Մատուած կամեցաւ յոսին կայու-
 ցանել ։ Հպարտութիւնն մի վատ-
 թար պահապան և անհաւատարիմ
 իշխող է այն գանձուն, որ պետք է
 ձեզ արուէր ։ Հպարտութիւնն կը
 լափէ նոյն գանձն. նա կըսպառէ, ի-
 բենց առաջին բողբոջին մէջ, երախ-
 տագիտութիւնն, սէրն և աղօթքն ։
 Հպարտութիւնն ձեռք կը կարկառէ
 մինչեւ անգամ այն ուրախութեան,
 որ ձեր նոր հաւատոյ առաջին պտու-
 դըն էր ։ Հպարտութիւնն անդադար
 կը կրծէ սոյն ուրախութիւնն կասկա-
 ծանաց և թերահաւատութեան ժու-
 նիքներով, վասն զի հպարտութիւնն
 լի է թախծութեամբ և տարակուսա-
 նօք, ինչպէս խոնարհութիւնն լի է
 վստահութեամբ ։ Հպարտութիւնն
 երբէք չք յուսար և վստահիր, այլ
 միշտ կը տարակուսի և կ'երկնչէ ։ Հ-
 պարտութիւնն դողումն կը ներշնչէ
 հոգւոյն և սարսափ, ուսուցանելով
 թողուլ ճշմարիտ ապաւէնն և յոնձն

ապաւինիլ : Հպարտութիւնն մերթ
 ընդ մերթ մթուածեան սոսկալի վայր-
 կեաններ կուտայ մտքին, 'ի վերջոյ իս-
 պառ կը խորասուզէ զայն յուսահա-
 տութեան խաւար գիշերոյն մէջ :

Բայց պիտիասեմք որ, միւս կողմէն
 եւս Աստուծոյ որդիքն, օտարք 'ի մէջ
 աշխարհի, օտարք երբեմն 'ի մէջ մեր-
 ձաւորաց, վարելով այնպիսի կեանք
 որ զայս կը վիրաւորէ, վասն զի կըս-
 քանչացնէ. որդիքն Աստուծոյ ա-
 ռանձնացեալ 'ի մէջ բնկերութեան,
 մենացեալ 'ի մէջ բազմութեան,
 որք կը նուիրեն այլոց իրենց սիրար,
 բայց այլք զայն կը մերժեն և մին-
 չեւ անգամ ատելութեան և թրչ-
 նամանաց զգացումով կը վառին. վա-
 սըն զի նոցա կեանքն ու սկզբունքն ի-
 ընեց կենաց սկզբանոց ներհակ կը աեռ-
 նեն. որդիքն Աստուծոյ, որք հաղիւ ու-
 թեմն սառն վստահութեան կը հան-
 դիպին մարդկանց կողմէն, բայց ոչ
 երբէք կը փնտռուին, ոչ կընդունուին
 ոչ կը դիմաւորուին և ոչ կը սիրուին,
 նոքա որ միշտ կը սիրեն, նոքա որք

զօրացած են Երեսուիւ Վրիստոսիւ,
 և մաքրուած է նորա ձեռքով իրենց
 սէրն ու յօժարութիւնն : Այս կողմէն
 եւս ահա ուրիշ վտանգ ունին իրենց
 առջեւ Աստուծոյ որդիքն, այս կող-
 մէն եւս ուրիշ որպայթ ունին իրենց
 հանդէպ : Ահա կացութիւն, որ երկիւ-
 ցրս դժուարին է, վասն զի պէտք է
 սոյն փորձանաց մասնել զանձն և
 պետք է միշտ զգալ զայն : Այն այ-
 նըմ որ սաստիկ կզգայ, և վայն այնմ
 որ չզգար բնաւին : Սոյն մենաւորա-
 կան վիճակին մէջ, սոյն ընդհանուրէն
 մերժման կացութեան մէջ սաստիկ ըզ-
 գացումն կը ակարացնէ քրիստոնէս-
 կան քաջութիւնն և վտանգի կենթար-
 կէ յհաւատարմութիւնն. բնականա-
 բար ընդ առաջ ելած նախանձն ու
 անտարբերութիւնն կը յաշնեցնեն,
 Աստուծոյ որդիքն կ'ենթարկուին ար-
 համարոտ և յուրա նայուածքներու.
 կարօտութիւն կզգան մարդկային
 ընկերակցութեան մէջ մօնելու.
 կը խուսափին դժուարին տեսարան-
 ներէ, որոց կ'ենթարկէ դաւանու-

Թիւնն և յուսոյ խոստովանութիւնն :
 Յոյս մի կը ծնանի, իբր թէ կարող
 ենք մարդկանց ընկերութեամբ ու
 բարխանալ և մխիթարիլ . սէր մի կը
 ծնանի 'ի մեզ մարդկանց ընկերութե
 մէջ մտնելու և նոցա համակերպելու :
 Ահ, կը մտնենք մարդկանց մէջ զբր-
 հուած և կողպտուած նոյն փառա-
 ւոր նշաններէն, որք պէտք է փայլէին
 իբրեւ լոյս քրիստոնէի անձին և կե-
 նաց վերայ : Այնուհետեւ մոռացու-
 թեան կը մասնուին որդիութեան ս-
 նունն ու պարծանքն և հազիւ ուրիշ
 մին կը յիշուին : Այլ երբ քրիստոն-
 եայն այս ցածութեան և նուաստու-
 թեան աստիճանը կ'իջանի, այնուհե-
 տեւ ճշմարտախօսութիւնն կը կաշ-
 կանդուի, իւր սրտի խաղաղութիւնն
 կը վերստի, հոգւոյ փրկութեան ճա-
 նապարհը կը փախուի նորա համար .
 կը նուազի նա և կը թաղկանայ, և ա-
 ւանդ, որովհետեւ չք կամեցաւ երեւիլ
 որպէս որդի Աստուծոյ, այնուհետեւ
 խապառ կը դադարի նորա որդիու-
 թիւնն :

Արդ, եղբարք, վերստին կը կրօն-
 նեմ, վայ այն մարդոյն, որ չբզգար սոյն
 խայթոցն և կը վարժի մենաւոր ապ-
 ըրիւ ընդդէմ բնութեան 'ի մէջ մարդ-
 կային գերդաստանին : Փափագելի է
 որ քրիստոնեայն միշտ զգայ սոյն ցաւ-
 լըն, փափագելի է որ միշտ տեւէ սոյն
 վիտակրութիւնն : Արկնաւոր Հայրն
 կրօնփոփէ երկնից մէջ սոյն վիշտն .
 բայց աշխարհիս վերայ պէտք է որ
 միշտ բաց մնայ այս վերքն : Խոնարհե-
 ցէք ամենայն հլու թեամբ և ձեր ան-
 ձըն Աստուծոյ նուիրեցէք : Մի ընտե-
 շանաք երբէք անտարբերութեան և
 և սառնութեան, Ոչ ապաքէն մեր
 Տէրն և Սարգապեան միշտ շարժեց
 հատարակաց կարեկցութիւնն : Ոչ
 ապաքէն նաեւ թշնամի և հարածիջ
 ամբօխին մէջ նորա մարդասեր աչքերն
 միշտ բարեկամ մի որոնեցին : Ոչ ա-
 պաքէն նա միշտ ժողովրդասէր եղաւ,
 ժողովրդասէր ըստ նմանութեան Աս-
 տուծոյ, ընդ առաջ ելաւ ամենուն,
 յինքն յանկոյց զամենեսեան, ողորմ-
 նօք վարեցաւ ընդ ամենեսին : Ոչ ա-

սրբէն կը տեսնեմք, որ նա երբէք չք
հեռացաւ ամբոխէն, չը խուսեցաւ
առաւայտեաներէն, չըսքողեցաւ մե-
ծամեծներէն և չը կամեցաւ բնաւ
իւր կատարելու թեամք, որ անշուշտ
դերսօգոյն է քան զմերն, այնպիսի
դիրք բռնել որ անմատչելի լինի ՚ի
մարդկանէ: Աչ աղաքէն այն վերջին
վայրկենին մէջ իսկ, երբ մարդիկնե-
րէն բռնի անջատուած կը մագլցէր ՚ի
լեառն Գողգոթայ, ՚ի լեառն զոհի,
չըջապատուած էր Արուսայէմի դըւ-
տերաց արտասուքներով, կը սրաւ
ու իրէր նոցա իրենց և իրենց որդւոց
վերայ արտասուել: Աչ աղաքէն առ-
տուածոցին վրէժխնդրութեան են-
թարկուած ժամանակն իսկ, իւր դա-
հիճներն կը նմանեցնէր ակար ձա-
ղերու և տանձանաց վերջին վայրկենին
ինքն ատիաւրին մայր կը հանդիսանար
նոցա: Աղաքք իմ, մինչեւ ՚ի վերջին
ճգնաժամն բնաւ մի ցանկացք մար-
դիկներէն մեռանալ, թէպէտ և դա-
տապարտեն զձեզ հեռանալ և ա-
ռանձնանալ: Թող բաժանու մն երբէք

ձեր գործն չը լինի. Թող այլք արքա-
րեն զձեզ, բայց դուք մի արքաքէք զձեզ.
Թող այլք տարագրեն զձեզ, դուք մի
տարագրիք ինքնին: Մի պարուրիք և մի
փակուիք անձնասիրտրոն և ետական
խաղաղութի մէջ: Իջէք, խոնարհեցէք
ձեր փառքէն, բայց երբէք մի ուրանար
զայն: Մեղաւորք փրկեալք շարհօք,
խառնուեցէք մեղաւորաց մէջ, առանց
նոցա մեղաց ընկերանալու: Արբէք,
բնաւ երբէք, մի լինիք խոտասիրտ և
անկարեկից առ մարդիկ ձեր ապահու-
վութեան համար: Թող քրիստոնէու-
թիւնն բնաւ չը հանէ չը տարագրէ
զձեզ մարդկութենէն, այլ ընդհակա-
ռակն այնչափ կատարեալ մարդիկ ե-
ղէք, որչափ կատարեալ քրիստոնէայ
էք: Հաստատ իմացէք, որդիք Առ-
տուծոյ, որ դուք բովանդակապէս
պիտի չը հասկցուիք և ճանաչուիք աչ
խարհի մէջ: Աւաքեալն արդէն ա-
սած է, պատճառն բացատրած եւ
և փորձն եւս արդէն ապացուցած է
զայն: Հաւատացէք և դուք Առա-
քերց խօսքին, բայց մի լինիք բնաւ

տգէտ և խաւարամիտ, մի լինիք առանց խորագիտութեան, որ երբէք չը պատկանիր քրիստոնէին: Մի խառնէք աշխարհային յիմարութիւնն Աւետարանի սուրբ յիմարութեան հետ, վասն զի այլ է աշխարհի յիմարութիւնն, և այլ է Աւետարանի յիմարութիւնն, որ իմաստութիւն է բովանդակ: «Օ ի յիմարն Աստուծոյ ի մատնագոյն է քան զամենայն մարդիկ»: Բանական եղէք, դիւրամտ չը լի եղէք ամեն կողմէն, ինչպէս վաշիէ քրիստոնէին: Ամեն յարակցութիւն և ընկերակցութիւն ունեցէք, ինչ որ կարելի է ունենալ: Հաղորդութիւն ունեցէք ձեր եղբարց հետ ըստ մարգիութեան: Մի թողուք որ երկար անջատումն բառնայ ձեր սրտէն հաղորդակցութեան և ընկերակցութեան զգացումն: Օգոյշ կացէք, որ մի գուցէ, սխալմամբ ձեր նոր արժանաւորութեան լերան վերայ մենանայով, հպարտութիւնն գայ գանէ: զձեզ ձեր առանձնութեան մէջ և ՚ի վայր դահապիծէ զձեզ այն բարձրու-

թեանն, ոչ ՚ի շարս ամբօխն խառնելով, յորմէ դուք հեռացայք, այլ անդր քան վամբօխն ՚ի վայր իջուցանելով:

Ի՞նչ պէտք է առնել սոյն վասն գայ մեջ, յորոց մին միւսոյն մէջ կը ձգէ: Ի՞նչ պէտք է առնել, եթէ ոչ պաղատել և անդադար Աստուծոյ օրթիւնը խնդրել, սոյն փորձութեանց մէջ, որք անընդհատ կը վերածնանին: Աստուծոյ որդին մեծամեծ արտօնութիւններ և տուաւելութիւններ ունի, բայց ամենէն մեծն է իմանալ՝ պաղատել և խնդրել: Եթէ այս պարգեւն չունի, ի՞նչ կարող են առնել միւսներն: Աղօթեցէք ուրեմն, որ Աստուծոյ շնորհքն ձեզ համար չը փոխուի յորդգայթ ամբարտաւանութեան: Աղօթեցէք որ շնորհքներն անընդհատ իւրարու յաջորդեն և մի զմիւսն հաստատեն, ամբայնեն և յարատեւեն: Աղօթեցէք որ ճշմարիտ Աստուծոյ որդիք լինիք, հաւատով խոնարհ, սիրով հասաատուն, յուսով անյողողոյ, հեզ և փոքրիկ այն ձեռքին մէջ, որ

զձեզ կը բարձրացնէ եւ կը մեծացը-
նէ : Հող և փոշի համարեցէք զձեզ
ոչ միայն ամենափոքրիկ հաւատացե-
լոյն հետ , այլ նաեւ ամենալատ ան-
հաւատին , միով բանիւ , լերուք ջինջ
հայելիներ Մատուցոյ Միածին Արդ-
ւոյ պատկերին , որ ինքնին կեանք էր ,
և դուք միայն նովաւ կեանք ունիք ,
որ ունէր անուէն անհամեմատ քան զա-
մենայն անուէն , և տակայն հեղ էր և
խոնարհ սրտիւ և մարդկանց սիրոյն
համար , «Օ անձն ունայնացոյց , զկեր-
պարանս ծառայի առեալ , ՚ի նմանու-
թիւն մարդկան եղեալ և կերպարանօք
գտեալ իբրեւ զմարդ » , Փիլ . Բ . 6 :

ԽՕՍԳ ԵՐԿՐՈՐԴ

« Տեսէք որպիսի սեր շնորհեաց մեզ Հայք • զի որ •
զիք Աստուծոյ կոչեցուք և մեր • վրան այսպիսի
աշխարհ ոչ ձեռնակ զեզ՝ քանզի ոչ ձանաւ զնա :
Արեւիք , այժմ որդիք Աստուծոյ եմք , և շեռ ես է
յայտ՝ եթէ զինչ լինեաց իցեմք • գիտեմք՝ զի յոր-
ժամ նա յայտնեայի՝ նման նմա լինեաց եմք • զի
տեսանեաց եմք զնա որդես և էն : Եւ ամենայն որ
ունի զայս յոյս յանձին՝ որքէ զանձն իւր՝ որպէս
և նայն սուրբ է » : Ա . ՅժԷ . Գ . 1—3 :

« Այժմ որդիք Աստուծոյ եմք »
կ'տես առաքեալն , այսինքն այժմ մեք
էսպէս այն եմք , ինչ որ պարտաւոր
եմք լինիլ : Թէ երկրիս վնայ և թէ
յերկինս մեք կարող եմք միայն որդիք
Աստուծոյ լինիլ և ոչ այլ ինչ , որ ա-
ռաւել իցէ քան զորդիս Աստուծոյ :
Իբրեւ որդիք Աստուծոյ մեք կը կրեմք
արդէն մեր յաւխտեճական որդե-
գրութեան գրուականներն ու զգա-
ցումն . և մեր կեանքն , իւր սկզբ
բունքներով և հանուր ուղղութեամբ ,
արդէն կեանք է երկնային :

Սակայն, եղբարք իմ, եթէ մեր ճակատագիրն բացարձակապէս կրն. բուած աւարտուած լինէր մեր նկարագրած բարոյական վիճակին համեմատ, երկու առարկութիւնք անշուշտ մեր առջեւն պիտի ելնէին, զորս կը նախատեսէք դուք արդէն առանց դժուարութեան: Առաջինն, որ սոյնպիտի փրկութեան մէջ բաւականին երջանկութիւն պիտի չը լինէր. վասն զի պիտի չը լինէր նաեւ բաւականին սրբութիւն. ըստ որում մեր դիտեմք արդէն, որ երջանկութիւնն սրբութեան չափով է, երջանկութիւնն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ սրբութիւն: Եւ ինչ որ կը պակսի սրբութեան, այն է հնադանդութեան և սիրոյ, նոյնն կը պակսի նաեւ երջանկութեան, նոյնն կը նուազի նաեւ փրկութեան: Եւ կը խոստովանիմ կանխաւ, որ փրկութիւնն մեզմէն արտաքոյ է, մեր բարոյական վերանորոգութենէն առաջ, անկախ մեր գործքերէն, և ամենեւին չափոյ և աստիճանի առկ չամբոյսիք: Մտրդ կամ փրկուած է

կամ ոչ: Բայց, նա միայն, ով որ զինքն կը ճանաչէ փրկեալ, փրկեալ չեմորհօք, փրկեալ վերստին ՚ի մեղս չը դառնալու պայմանաւ, իսկապէս այն պիտի միայն կարօտութիւն կրողսց կատարելագործութեան, որ է ծարաւ կամ փափաք երջանկութեան: Եւ որովհետեւ, որչափ կը ջանայ, կը յառաջագիմէ, այնչափ եւս իւր նը պատահէն հեռի կը սեանէ զինքն, և մի կողմէն արտաքին պարագաներն ու մարմնոյ կապերն, և միւս կողմէն կենաց վտերն ու բնական յօժարութեանց մարտումներն գերբնական յօժարութեանց հետ, միշտ մթուութեան և անմարդութեան ստուերներ կը ձգեն նորս հոգւոյն վերայ և երբ կը տեսնէ թէ ասպոջայի բան մի պիտի չը յուեղու ներկային վերայ, ակամայ կամօք կը ըստիպուի հարցնել ինքնին. — Ե՞ս է արդեօք երկինքն. այս է արդեօք փրկութիւնն. այս է արդեօք Աստուծոյ որդեոյ բաժինն:

Այն կէտն կ'առաջնորդէ մեզ ահա՛ դէպ ՚ի երկրորդ առարկութիւնն:

Մարդն, որչափ ժամանակ որ մտորէ, ինչպէս որ պիտի լինի յաւիտեան, միշտ պիտի կարօտի ապագայի և միշտ պիտի ապրի յաւսով : Հարժումն, յառաջագիտութիւնն յառուկ և ետևան սեպհականութիւնը են մարդկային բնութեան, և բոլոր արարչութեան մէջ ամենայն արարած կը համապատասխանէ սոյն կարօտութեան և պիտոյից : Սիրտիկան կամ բնական աշխարհն անսպառելի կ'երեւի, ոչ նուազ անսպառելի կ'երեւի նաեւ բարոյական աշխարհն : Կարող են մարդիկ միշտ յառաջել, աւելի լաւ ձունաչել, աւելի լաւ գործել, աւելի լաւ սիրել : Եւ այս մտախն պէտք է Մտտուած ապաւինիլ և նուազ պարծիլ, որ կը հոգայ միշտ մեր գործունեութեան համար եւ կ'ընդարձակէ մեր էութեան կարողութիւնն անդրքան զսահման մտաց մերոց և բանից : Երբ քանի որ յառաջելու և կատարելագործուելու սյապիսի մեծ ապարէզ կայ մեր առջեւ, մեր հոգւոյ գործունեութեան թռիչներն կը տը

կարացնեմք, եթէ բացարձակ իմաստով առնումք առաքելոյն սոյն խօսքն .
 « Եւ յիմ որդիք Մտտուծոյ եմք » :

Արդէս զի բացարձակ իմաստիւ չը նկատենք, առաքեալն իսկոյն կը յաւելլու, մեր նոր խնդիր յարուցանելու և դանդաւորու առաջն առնելոյ համար, հետեւալ խօսքն . « Եւ չեւ ես է յայտնութե զինչ լինելոց իցեմք » որով և նոր ու որիչ ձեւ կը տայ () . Պողոտի սոյն խօսքին, « Յուսով եմք վրիեալք » սոյն է՝ մեր ունիմք արդէն կատարեալ վստահութիւն բայց ոչ կատարեալ վոյելու մե երջանիւթեան : Աւրեմն քանի մի կէտեր կան, որ բացատրութեան և յայտնութեան կարօտ են : Մտտուծոյ որդին ունի մի ապագայ, և ինչպէս կարող է ունենալ կենդանի ուրախութիւն և ճշմարիտ սէր, առանց նախատեսելու սոյն ապագայն : Երկիրն, որ բնական մարդոյ պիտոյ քներն չը լլուցանէր, առաւել եւս չը գոհացնէր վերանորոգեալ մարդոյ պիտոյ քներն : Բայց սրն է արդեօք մարդոյ ապագայն :
 Յովհաննէս առաքեալն կ'աւել

« Գիտեմք, զի յորժամ նա յայտնեալ
ցի՝ նման նմա լինելոց եմք, զի տե-
սանելոց եմք զնա, որպէս և էն » : Ա-
հա ձեր ապագայն — Լինիլ նման Ալ-
տուծոյ : Ահա սոյն ապագայի ժամա-
նակն ու թուականն — Յորժամ նա
յայտնեացի : Ահա սոյն ապագայի գը-
րուականն — Տեսանելոց եմք զնա,
որպէս և էն : Չը բաժանեմք ուրեմն
սոյն գաղափարներն իրարմէ :

Ծանալ նմանիլ Աստուծոյ, վերը-
տին հաստատել ՚ի մեզ նորա պատ-
կերն, ահա բովանդակ առարկոյ եւ
նպատակ Աւետարանի, ահա գործ-
փրկութեան, և սոյն գործն կ'ըսկսի
նոյն վայրկենէն, երբ Աստուծոյ որդի
ախտըան կը տրուի մեզ : Աստուծոյ
որդին կը նմանի Աստուծոյ, և կը նը-
մանի ապագայի համար նշանակուած
պայմանաւ, այն է տեսանել զնա որ-
պէս և էն : Այս ամենակարեւոր
միջոցն գործ դրուած է նոր արարու-
իծ վերածնելութեան համար : Աս-
տուած զինքն յայտնեց մարդկան,
որպէս և էն, և յայտնեց այնոքս

զէմ՝ յանդիման, այնպէս լրիւ և կա-
տարեալ, որ այս մասին կարող չեմք
ասել բնաւ, թէ յայտնելու նոր բան
մնացած է ապագայի համար :

Խօսքս այն յայտնութեան վերայ
չէ, որ յայտնուած է Աստուած ա-
րարչագործութեամբ և հեթանոսնե-
րն անգամ գիտեն. « Գիտութիւնն
Աստուծոյ յայտնի է ՚ի նոսա, այսին-
քրն ՚ի հեթանոսս : Քանզի Աստուած
իսկ յայտնեաց նոցա : Օ, ի աներե-
ւոյթք նորա ՚ի սկզբանէ աշխարհի
արարածովքս իմացեալ տեսանին, այ-
սինքն է մշտնջենաւորութիւն և զը-
րութիւն և աստուածութիւն նորոս » :
Հոով. Ա. 19-20 : Թէպէտ և ան-
ներեյի են հեթանոսներն, որ չը ճա-
նաչեցին զԱստուած իւր արարչութե-
գործքերով. սակայն կարող եմք ա-
սել միանգամայն, որ նոցա մեղաւոր
վիճակն կը խաւարեցնէր նոցա համար
արարչութեան պարզ հայելին, որով
և անընդունակ կը լինէին, ինչպէս որ
կը լինիմք նաեւ մեք, գտնել և տես-
նել զԱստուած իւր գործոց մէջ այն

պէս , ինչպէս որ է , և որ մեր գրաւ
նուած վիճակին նայելով տիեզերքն ,
բոլոր իւր հրաշալիքներով կարող չէ
բովանդակապէս յայտնել և ցուցաւ
նել մեզ զՄտուած : Աւրեմն մեզ
համար աններելին ոչ թէ չը տեսնելն
է , այլ մեր անձն այնպիսի վիճակի
մէջ դնելն , որով անհնարին է տես
նել : Բայց զհարգ և իցէ , Մտուած
իւր արարչութեան գործքերով զինքն
չը յայտնէր մեղաւոր մարդոյն այն
պէս , ինչպէս որ է , և ինչպէս որ կա
մի ընել նորա համար : Մտուած կ'ե
րեւի որպէս պահպանող մեր երկրաւոր
գոյութեան , բայց անդր քան զԱրար
չութիւն և զՆախախնամութիւնն կայ
տակաւին քող մի , վարագոյր մի , որ
կըստողէ մեզմէն Մտուծոյ միւս կատա
րելութիւնքն : Ի՞նչ կայ արդեօք ՚ի
յետուստ վարագուրին դատուոյ՞ թէ
հայր : Ար ներքին կարօտութիւն մի
ունիմք այս քանն իմանալու , և բնու
թիւնն չը պատմեր մեզ դայն :

Իօսաքս այն յայտնութեան վերայ
չէ նմանապէս , թէ յայտնուած է Մտ

տուած Սոլիսի ժողովուրդին այնպէս ,
ինչպէս որ է : Եթէ ստեմք , որ Մտ
տուած այնպէս է , ինչպէս որ կը խօ
սի կայծականց ու ամպոց մէջէն եւ
ըրան բարձրութենէն , ուր ամենայն
ինչ այնպիսի ստակալի երեւոյթ ունէր ,
որ Սոլիսէ իօկ կ'աղաղակէր . «Օյար
հուրեպ եմ և դողամ » , եթէ ասեմք ,
որ այնպէս է Մտուած , անհնար է
բմբռնել թէ ինչպէս կարող է այն
Մտուծոյ տեսութիւնն առ ինքն տա
նել որդիներն , և ինչպէս կարելի է նը
մանիլ նմա , և կամ ինչպէս կարելի է
որ այսու նմանութեամբ կատարուի
մեր վերածնելութիւնն : Մնաչառ ար
դարութիւնն արժան է Մտուծոյ և
մեզ ներուած չէ բնաւ ենթադրու
թեամբ փոխ տալ նմա այնպիսի մի
կատարելութիւն , որով անարգուի
նորա արդարութիւնն : Բայց ինչպէս
կարող է յարմարիլ մեզ սոյն օրինակ
մի արդարութիւն , ինչպէս կորող է
սոյն արդարութիւնն մէն միայնակ լը
ցուցանել մեր վախճանն , եթէ չս
կրտնք գործադրել դայն առ մեզ Բայց

եթէ լրիւ դարձադրուի սոյն սոսկալի արդարութիւնն, իսպառ կ'ոչնչացնէ զմեզ:

Աւրեմն, եղբարք իմ, խօսքս ո՛չ այն յայտնութեան վերայ է, որ յայտնեցաւ Մատուած արարչագործութիւն, և ո՛չ այն յայտնութեան վերայ, որով յայտնեցաւ Սոփիստին, այլ այն յայտնութեան վերայ, որ յայտնեցաւ Մատուած Յիսուսիւ, և յայտնեցաւ այնպէս, ինչպէս որ է: Այնպէս, ինչպէս որ է, այսինքն՝ նա է ԱՆԱԶԱՌ ԴԱՏԱԽՈՐ և ՈՂՈՐԾԱԾ ՓՐԿԻՉ: Այն միայն այնպէս, ինչպէս որ է, այլ եւ այնպէս, ինչպէս որ պարտի ներկայանալ մեզ իբրեւ օրինակ: Վասն զի ինչ օգուտ կը լինի մեզ ուսանելի նորա արդարութիւնն, եթէ չուսանիմք նորա սէրն: Այնպէս, ինչպէս որ պարտ էր լինիլ, որպէս զի կարող լինէինք տեսնել զինքն և տեսնելով զմայլել: Վասն զի, եթէ չը մարդանար, կարող էինք արդեօք տեսնել զնա ՚ի մատուտ, Մատուծոյ օրինակներն պատշաճեցնել մարդկային վիճակին և զմեզ

համազել անհրեքելի փաստիւ, որ կատարելագործութիւնն մեր նպատակն է, և թէ մեր բնութիւնն և թէ մեր վիճակն կ'ամրապնեն իրենց մէջ ամենայն տարերք և պայմանք սուրբ կենաց: Կը համարձակիմ ասել, որ մէք տեսանք զՄատուած, ինչպէս պիտի լինէր, ինչ որ պիտի առնէր, եթէ մարդ լինէր Մատուած: Այսպէս է գաղանիքն, այսպէս է արդիւնաւոր շնորհքն խորհրդաւոր մարդեղութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

“Մեան նմա լինելոց եմք, զի ուսանելոց եմք զնա, որպէս և էն ուսնելով եմք, որ միայն պարզ տեսութիւնն կարող է զմեզ նման նմա տեսնել և հազարդել մեզ նորա յատկութիւնքն ու բնութիւնն, առաջին ակնարկութեամբ կը համարուի այս բարոյին միտիքական գաղափար եւ ցնորք երեւակայութեան: Իայց հարկ է իմանալ, որ ընդ իմնողիք նախապաշարումն յառաջ կը գայ միայն խորին ազիտութենէ, այսինքն մարդկային բնութեան օրէնքներն և ճշմարտու-

Թեան հղօր դօրու թիւնը չը ճանաչե-
 բն : Այս նկատմամբ եթէ սակաւ
 ինչ խորհրդածեմք , Առաքելոյն ահ
 նարկամ իմաստին կը ժօտենամք : Ա՛յ
 փոխեցէք ձեր աչաց առջեւ այն ամեն
 գծերն կամ յատկանիշներն , որոս յա-
 ջորգարար ներկայացուցինք ձեզ :
 Պատկերացուցէք ձեր առջեւ կատա-
 րեալ սրբութիւնն , ոչ տառջին ան-
 քամ երեւեցաւ մարդկու թեան , նոյն
 իսկ մարդկութեան կերպարանաւ ,
 սրբութիւնն , որառչաճաւորն կենաց
 ամեն գլխուօր յարաբերութեանց ,
 սրբութիւնն , որ կը մերժէ ինչ որ
 ստեղծմն կը պատճառէ , կը մատա-
 կարարէ ինչ որ սէրն կը պահանջէ .
 պատկերացուցէք ձեզ սրբութիւնն
 երջանկութեան գծերով եւ տեա-
 ղով , որ կը ջնջէ , իբրեւ ցնորք , բա-
 թեբաստութեան միւս ըտրոյ երեւոյթ-
 ներն և զինքն միայն կը փոխանակե՛ն
 ցա տեղ անուամբ գերադոյն և ճշմա-
 ըրտ երջանկութեան : Այն հողին , որ
 հաւատարատէս կարօտութիւն կըդ-
 գայ սրբութեան և երջանկութեան ,

երբ տեսնէ երկրեան այսպէս միա-
 ցած , ի՛նչ կը կարծէք գուր , միթէ
 անօրձւո կը լինի նորա համար այն
 միացեալ պատկերի տեսութիւնն , և
 մի թէ չը փափագիր իրեն սեպհակա-
 նել այն կրկնակի գանձն : Սրբութիւ-
 նրն , երբ կողոպտուած է ամեն զար-
 հուրեցուցիչ գծերէ , և զարդարուած
 է ամեն վտահեցուցիչ զարդերով ,
 երբ կը պատկերանայ գեղեցիկ՝ իւր
 յատուկ գեղեցիկութեամբ , և գեղեցիկ՝
 իւր խոտու մներով , սրբութիւնն , եզ-
 քաքք , անշուշտ պէտք է ունենայ իւր
 հղօր հրապուրանքն , և կամ , աւելի
 լաւ է ասել պէտք է գանն և գործադ-
 րէ այն ամենայն , սրով առաջին ան-
 քամ զարդարեցաւ ՚ի զարդ լուսեղն :
 Հողին , որ ՚ի սրբութիւն կոչուած է ,
 պէտք է որ սրբութիւնն միայն ճա-
 նաչէ ճշմարտ բարիք , միակ առար-
 կայ և միակ գերադոյն վախճան : Հո-
 գին պարտի սրբութեան հետ միանալ
 սիրով , ինչպէս աչքն լուսոյ հետ , ինչ
 պէս բովանդակ մարդն կենաց հետ :
 Հողին պարտի ոչ միայն նկատել ևւ

տեսնել սրբութիւնն, այլ և բոս չափու նկատողութեանն՝ նաև իւրացուցանել, նովաւ թափանցիլ և իւր յատուկ էութեան տեղ փոխանակել սոյն աստուածային էութիւնն, սոյն աստուածեղէն սրբութիւնն: Սրբութեան տեսութիւնն միայն բաւական է հոգւոյ համար, վասն զի միացումն արդէն առաջուց կայ դիտաւորութեան մէջ. կամքն արդէն սուրբ է. նա այնպէս կը ձգտի և կը փափագի սրբութեան, ինչպէս կուրծքն կը փափագի օդոյ և և սուրբեւառութեան շնչոյ: Պէտք է է հոգւոյն ճանաչել միայն՝ ինչ որ կը սիրէ և ահա այս է պատճառն, որ միայն տեսութեամբ նոր կերպարանք կ'առնու, կը նորոգի և կը վերափոխի: Վասն զի, նայիլ՝ կը նշանակէ ստանալ, իսկ տեսանել՝ կը նշանակէ կետլ: ապրիլ:

Մըդ՝ որովհետև ճշմարիտ է թէ . «Որ ետեսն զՅիսուս ետես զՀայրն: Յովհ. ԺԴ. 9. ճշմարիտ է նոյնպէս թէ. «Վմենայն որ տեսանիցի զՏրդի է հաւատայցէ ՚ի նա, ընկողի զկեան-

սքն յաւիտեանականս »: Յովհ. 2. 40. այսինքն լիցի նման Մատուծոյ, որ է ունենալ կեանք և կեանք յաւիտեանական: Յիսուսիւ տեսանել զՄատուծ և հաւատալ, այս տեսութիւնն է ահա որ կը վերանորոգէ երկրիս վերայ Մատուծոյ որդւոյ շնչու, ցեղն ու սուրունգն: Բայց, եթէ Մատուծ երեւցաւ Յիսուսիւ Քրիստոսիւ այնպէս որպէս և է, ինչ կը մնայ ուրեմն անպաշտի համար, ինչ է, զոր կը պահպանէ մեզ համար հանդերձեալ աշխարհն և ինչ կը նշանակեն առաքելոյն սոյն խօսքերն. «Յորժամ նա յայտնուցի, նման նմա լինելոց եմք, զի տեսանելոց եմք զնա՝ որպէս և էն »: Եթէ յայտնուած չէ՞ նա արդէն. և միթէ կարողացած չէ՞մք տեսնել ըզնա, որպէս և է:

Ազգայնք իմ, առարկան չէր ուրեմն, որ կը պակսէր, այլ տեսութիւնն: Հիւանդոս կամ մուշապաս աչքն պիտի չը կարողանար լաւ տեսնել: Գոհութիւն Մատուծոյ, սոյն աչքն կարողացաւ տեսնել և իւր ակ-

սու թեամբ հաղորդել հոգւոյն մի ան-
պատում ուրախութիւն և անմահ
տարերք նոր կենաց : Իսկ սրբաբ-
խոջնդասներ եւ սրբաբ առարկայք
կան մեր տեսութեան և իւր առար-
կային մէջ , և սրբան առ ի թմեր կան ,
որք կը միանան , որ արգելուն զմեզ
տեսնել միանդամայն , շարունակ եւ
որոշակի զՅիսուս համանդամայն , այ-
սինքն զՆստուած բովանդակ : Սրբան
առ ի թմեր կան , որք կը միանան եւ
կ'արգելուն զմեզ լիովին նմանիլ նմա ,
վասն զի ճշմարիտ նմանութիւնն կա-
խու մն ունի կատարեալ տեսութեան :

Այս , աստուածային գթութիւնն
այնպէս անօրինեց , որ Նստուածոյ որ
դին կարող լինի վայելել իւր Հօր ան-
սութիւնն ամենայն լուծեամբ , և
Թողեց միայն մի բան , այն է Թողեց
զմարդն կաղեալ մարմնոյ կաղերսով և
կեննոյ հոգեբառի Տեսանել զՆստուած
յամենայն ժամ , առանց ցնորման ,
առանց ամարց մթազնութեան , ան-
սանել անւահան զինչ տեսութեամբ ,
երբէք արուած չէ Նստուածոյ որդւոյն

երկրիս վերայ այն բաժինն շնորհաց :
Այն մտղիկն իսկ , որ մտնալով իւ-
րեանց մահկանացու վնձանն , կամե-
ցած են մտօք Թափանցել ՚ի յեանն
խորս խոջութեանցն Նստուածոյ , նքա
ամենէն աւելի լաւ ցուցած են թէ
սրբաբ սահմանափակ է մեր կարողու-
թիւնն : Ասցա խորհրդական յափրչ-
աակութիւնքն այնքան չեն օգնած նո-
ցա , ինչպէս և չօգնէր խնայո՞հ հա-
ւատացեալն իւր խնայո՞հ տեսութիւ-
նքն ու նայուածքն : Պողոս առարեա-
լն խիստ լաւ բացատրած է այն կե-
տքն ասելով . « Ա՛յժմ կը տեսնեմք
չկոթ եւ իբրեւ հայելոյ միջոցաւ »
և թէ . « Դիտեմք փայր ՚ի շտտ » :
Իովանդակ անտաթիւնն , շարու-
նակ անտաթիւնն զոցուած է մեզ .
եւ կարի իրաւամբ , զՆստուած եւ
զստուածայինան տեսնելու համար՝
ես արդէն ասացի , որ երկու խոջնե-
դոտներ մեր և Նստուածոյ մէջ կրնանեն
և , այսպէս ասելք , կ'արգելուն կը խոր-
տակեն մեր տեսութիւն : Այս երկու խո-
ջնդոտներն են — մարմինն և կեանքն :

Մարմինն, այսինքն այն ամենայն
ինչ որ կայ մարդոց մէջ և ինչ որ կը
մնայ նոյն խոհ Աստուծոյ որդւոց մէջ,
ինչպիսի են զուտ մարգիպին յօժարու-
թիւնքն և մանաւանդ այնպիսիքն,
որք կը վերաբերին հսկայազմիաւ-
թեանց ՚ի մեզո: Երբ այն տարերքն
կը բարձրանան մեր աչաց առջեւ իբ-
րեւ գողորչեւ անմարդ, իսկոյն կը գա-
գարինք միք զ՚ստուած տեսնելէ: Աս-
տուծոյ պատկերն կը նուազի, կը սղ-
կարանայ, կը շիտթի, կը ջնջուի, կ'ան-
հետի մեր առջեւէն: Մէք կը ան-
նեմք զայն միայն հարկոյնի վերայ ան-
կերպարան, սխուր և թերեւս ըս-
տանաւից, կողագտուած ամեն գե-
ղեցիութենէ, որ զմեզ կը հրապու-
րէր զեկն սիրելու, կողպտուած ա-
մեն գորովանքէ, որ զմեզ կը միայլ-
նէր և տակաւ առ տակաւ զմեզ կը
համակերպէր նորա հետ: Կարող և մի-
նտեւ ասել, որ այն թանձր գողորչե-
ներու յարատեւ ազդեցութեամբ,
աստուածային պտուկերն, շոտ կամ
սակաւ, կը վախոտի, կ'ալայլի և եր-

բէք շեքեւիր մեզ իւր կատարեալ
յտակութեամբ: Այնպէս որ կամ
մեր աշխարհային երեւակայութեան
Աստուծմէն և կամ հին օրինաց Աս-
տուծմէն միշտ շիտթ պատկեր մի կը
գործնայ և կ'ալակերպէ, կ'ալախոտի:
Աւետարանաւ յայտուած եւ ըս-
տուած ճշմարիտ Աստուծոյ իսկա-
կան և կատարեալ պատկերն:
Վարձեալ կ'ասեմ, որ կեանքն
խիտ անմեղ առիթ է մեր տեսու-
թեան անկատարութեան համար, ե-
թէ մարմինն չունենայ իւր վտաւ աչ-
քեցութիւնն տեսութեան վերայ,
Կեանքն առիթ է անկատարութեան,
և այնպիսի իրական առիթ, որ ինքնին
բաւական է իտաւրեցիներու այն փա-
սաւոր տեսութիւնն, յորում կը կու-
շանայ մեր ուրախութիւնն ու փրկ-
կութիւնն: Կեանքն, որ անշուշտ իւր
ըջանակի ամեն կողմէն, ամեն դժէն
պէտք է որ դէպի աստուածային կեդ-
րանն ամիտփի: Կեանքն, այնպէս,
ինչպէս որ բնութենէն կը արուի, ամեն
մանրամասն պարագայից մէջ, պէտք

է որ փոխարկի և լինի կենդանի և տե-
 շական պաշտամունք : Մայց երկրա-
 ւոր և առօրեայ կեանքն , որ իւրա-
 քանչիւրիս համար կապուած է ու-
 թիչ հազարաւոր կեանքերու հետ ,
 կապուած է բնկերականութեան հետ ,
 կապուած է նիւթական սկոտայից հետ ,
 կապուած է կրատական շահուց հետ ,
 կեանքն այնպէս կապ կտոր եղած է ,
 այնպէս ասրբեր և մանր մասներու
 բաժնուած է , որ բարեպաշտութեան
 արուեստ պէտք է , որ կարող լինի մի-
 ութիւն տալ կեանքին և անսայթար
 ճանապարհ յարդարել նորա տալել :
 Այլ կարող է պարծիլ , թէ ինքն չը
 շախտակուիր կենաց հրապուրներէն
 այլ անքնդ հաա առ Աստուած կը նայի
 իւր ամեն մի պարսպմանց մէջ , որոց
 անքնդ միջանան առարկայն երկրաւոր
 է : Այլ կարող է միշտ մտազիր ու ար-
 թուն լինիլ և իւր մէն մի գործն առ-
 առածային կնքով գրաւել : Այլ կա-
 բող է յուսալ , թէ երբէք պիտի չը
 վրիպի , չը կորուսանէ իւր տեսութե-
 նէն այն պաշտելի]ակն , որ շարու-

նակ մեզ վրայ կը նայի և մեր ամեն
 քայլափոխներն աւ խորհրդներն կը դի-
 տէ : Այլ չը գիտէ , որ ոչ թէ միայն
 երկար ժամանակ , այլ մի ժամու , մի
 վայրկենի , մի ակնթարթի մէջ անգամ ,
 երբ Աստուծոյ տեսութիւնն կը կորու-
 սանեմք , խիստ Աստուծոյ որդիու-
 թենէն կը փոխարկինք յորդի աշխար-
 հի :

Ա երջապէս , եթէ ձեր մտայ տե-
 սարանին առջեւ ամփոփէք այն ամեն
 աւիթներն , որք Աստուծոյ որդւոց
 տեսութիւնն կը խաւարեցնեն , եթէ
 նոցա վերայ յաւելուք կրօնքի դեմ
 եղած բար խօսքերն ու գրուածներն ,
 եթէ ՚ի հաշիւ սուտուք այն շիտթու-
 թիւնքն , որովք կը շիտթին պարզ
 մտքերն վիճասէր աստուածաբանու-
 թեան շնորհիւ . եթէ նկատէք Աս-
 տուծոյ նուիրելի պաշտամանց վերա-
 բերեալ անպերջ վէճերն ու մտքա-
 ուռմներն , եթէ իմանաք , թէ կար-
 ծեցեալ կրօնն որչափ կը նսեմացնէ
 ճշմարիտ կրօնի մեծութիւնն ու գե-
 ղեցիութիւնն , անշուշտ կը զարմա-

նոր՝ թէ ինչպէս ասիւռեին կենդանի է Վստուճոյ տեսութիւնն իւր որդւոց ոմանց մէջ ուստուածային պատկերի գլխաւոր գծերն նոցա վերայ դրոշմուած, և կը վառուորէք երկնուոր շայրն, որ այսբան ամօրոց մէջ՝ ն դարձեալ արձակած է այսբան ճառագայթներ :

(Օրհնեալ լինի ուրեմն, եղբայր, օրհնեալ լինի այն յուսուոր օրն, երբ պիտի տեսնենք զՎստուած դէմ յանդիման, պիտի տեսնենք զնա միայն, և մեր միտքն ազատօրէն դրկեալ այն ամենաբարի Վաղին պիտի չունենայ այնուհետեւ ուրիշ առարկոյ տեսութեան, նոր աշխարհի բոլոր հրաշալիքներն պիտի բողբուին իւր առջնու, և պիտի դանկ, ոչ թէ միայն հետքն, ոչ թէ ստուերն, ոչ թէ անուան միայն, այլ երկնուոր շօր կենդանիներ կայութիւնն : Վասն զի յայնժամ Վստուած ամեն բանի տեղ պիտի բռննէ. միայն ինքն պիտի երեւի հազար և բիւր տեսիլներով և միայն իրմով պիտի քունին երկին նոր և երկիր նոր :

Ինչպէս որ անհնարին է մարին չք մը տածել և բայ աչքին՝ լոյս չք տեսնել, նոյնպէս անհնարին պիտի լինի յայնժամ չք տեսնել զՎստուած : Ինչ կ'ասեմ. աչքն այնուհետեւ պիտի լինի բոլորովն լոյս. հոգին պիտի տեսնէ, առանց նայելու. իսկ ճշմարտութիւնըն, որ այնբան երկար ժամանակ կրունուէր, այնբան յաճախ կը կորուսէր, կը գանուէր և դարձեալ կը ծածկուէր, ճշմարտութիւնն այնուհետեւ պիտի բնակի հոգւոյ մէջ, որ այնչափ ծարաւի էր, և կը հետախուզէր, մերթ կը մոլորէր և կը հեռանար, և մերթ կը մօտենար, բայց լիովն չէր վայելեր : Եւ տակայն հոգւոյ և ճշմարտութեան այն միացումն, թէ և տեսական եւ անընդհատ, միշտ պիտի ունենայ նոր հանդիպման հրապոյր, նոր հանդիպման խանգ ու խանգաղատոնք. մտքըն, սոցիալութեան տառապանքն եւ կասկածի ու տարակուսութեան ամենալնքն ազատուելով կենդանի ուրախութիւն պիտի զգայ, ուրախութիւն յարատեւ, ուրախութիւն ու-

տանկու և նոր գանկու : Բայց այն
 նոր վնճակի փառաւոր առաւելու
 թիւնն մանաւանդ այս բանիս մէջ կը
 կայանայ, որ մարդն, իւր նոր հայրե-
 նեաց մէջ սեղափոխուելով, տեսնե-
 լով զՄտուած այնպէս, ինչպէս որ է,
 պիտի նման լինի Մտուածոյ, պիտի
 զգայ և տեսնէ իւր սիրան քուած ա-
 մեն բանով, ինչ որ առատ է և զե-
 դուն ՚ի սիրա Մտուածոյ . պիտի տես-
 նէ իւր հագին բարոյնն արդարու
 թիւն, սէր և սրբութիւն դարձած .
 և պիտի հրձուի յաւիտեան, ծառա-
 յելով իւր երկնաւոր Հօր պաշտելի
 խորհրդոց և անմահ դիտաւորութեց,
 ինչպէս կը հրձուի նոյն ինքն ամենեւ-
 ջանիկն և ամեներանեղին Մտուած,
 անսպառ հրձուանօր, իւր խորհրդնե-
 րն յղանալով և կատարելով :

Այժմ՝ առարեան դառնալով եւ
 իւրաքանչիւր հաւատացելոյ հետ իւր
 հոգեւոր ծննդեան վայրիկենին դիմե-
 լով, որով եղև որդի Մտուածոյ, կը
 քարտէ ու կը նկարագրէ մի առաւել
 մերձաւոր սպագայ, որ երկրաւոր կե-

նայ սահմաններուն մէջ կ'աճի որիս
 Բայց խնցէք, որ այն սպագայն երկ-
 նաւոր սպագայի վերայ խորհելէն կը
 ծնանի :

Առարեան կ'տես . « Մենայն որ
 ունի զայս յոյս անձին (յոյս անտանե-
 լոյ զՄտուած որպէս և էն) սրբեցե-
 զանձն իւր՝ որպէս և նայն սուրբ է ո՛ր
 Աթէ հեղինակն առաւել երկչոտ եւ
 զգուշացոյ լինէր, փոխանակ ասերց
 յոյս ունեցոյն կը սրբէ իւր անձն, կա-
 սէր սցապէս՝ յոյս ունեցոյն պարտա-
 կան է սրբել իւր անձն : Բայց առա-
 քելոյն համար Մտուածոյ տեսութիւ-
 նրն այնպիսի լմե անհրաժեշտ հետե-
 շութիւն է սրբութեան, որ ամենե-
 ւին իրարմէ չը բաժնէր : Յոյն լճաւ
 կան կերպով կ'արե նա դարձեալ .
 « Մենայն որ ՚ի նա (Մտուած) է
 հաւատատեալ, ոչ մեղանէ ո՛ր : Այլ ո՞վ
 է այն, ո՞վ առարեալ Յիսուոյ Քրիս-
 տոսի, ո՞վ է այն, որ բնաւ չը մեղան-
 շէր : — Աշխարհա քրիստոնեայն : —
 Սոյնպիսի էակ բնաւ չը կայ ուրե-
 մին . եւ Քրիստոս միայն ինքն է, որ

կը կատարէ իւր ռուսւած օրէնքն : Հաս
 ճշմարիտ է այս , ինչպէս որ անկատար
 կերպիւ գիտեմք և կը ճանաչեմք , նոյն
 պէս անկատար կերպիւ եւս կը հետ
 զանգիմք : Ի՞նչ , ո՞վ սիրելի աշակերտ
 Յիսուսի , պարտ էիր ուրեմն ասել
 միայն՝ Թէ նա , որ կը բնակի 'ի Յի
 սուս Բրիտանոս , այնու կը հրամարի
 նաեւ 'ի մեզաց . և նա , որ ունի զմեծ
 յոյս անձին տեսանելոյ զԱստուած ,
 կը պարսպի , կը ջանոյ իւր անձն սրբ
 բերու : Ի՞նչ գոհ եմք թեզմէն , որ
 տուած ես ճշմարտութեանն իւր յա
 տուկ , ճշկրիտ և հաղու ձեւն , որով
 միայն անկ է մեր անհաւատարմու
 թիւնն պտոժել : Ի՞նչ անողորբելի և
 անաչառ ես , և այս իսկ է մտրդատի
 բութեան յատկանիչն այսպիսի պա
 րագայի մէջ :

« Ամենայն որ ունի զայս յոյս յան
 ձին , արեւոյցէ զանձն իւր » : Ի՞նչ
 կը նշանակէ սրբել զանձն , ինչով կար
 դիւնաւորի և կը գերազանցի սոյն սրբ
 բութիւնն կամ մտրդութիւնն : Ա՞ն
 ձն բանով , որով կ'արդիւնաւորի

ՅԱստուած . վասն զի առաքեալն կը
 յաւերջ . « Որպէս Աստուած սուրբ
 է » : Եւ արդէն Քրիկչն մեր յառա
 ջագոյն ասած էր . « Լոգերուք կատա
 րեալք , որպէս և Հայրն ձեր երկնա
 ւոր կառարեալ է » : Ա՞հ ընդարձա
 կութիւն և անհաւուսութիւն սրբու
 թեան : Ենասհման է Հօր սրբութիւ
 նքն , անասհման պէտք է լինի ուրե
 վին և որդւոյ սրբութիւնն , որ կը փու
 փաղի իւր Հօրն նմանիլ սրբութեամբ
 և կատարելութեամբ : Ի՞նչ հարկ է ,
 եղբարք , նկատողութեան աւնուլ
 սրբութեան բուն էութիւնն : Սար
 գիկ սովորաբար սրբութիւն բառին
 բացասական և դատարկ գաղափար
 կը տան , Հոտարակաց մեկնութեամբ
 սրբութիւն բառն կը նշանակէ ազատ
 լինիլ 'ի մեզաց և 'ի սխալմանց և զ
 նշանակեր բնաւ սուրբ լինիլ էական
 յատկութեամբ և բնաւորութեամբ .
 մարդիկ սրբութիւն բառն բացառ
 րելու համար , բուսական կը համարին
 միայն մեղք չունենալն : Ի՞նչ բարոյ
 ականութեան բուն սկզբունքին նայե

լով, ինչպէս որ լով պատիժէ ազատ
 լինելուն մէջ չը կայ երջանկութիւն,
 նոյնպէս և միայն ՚ի մեղաց ազատ լը
 ներն կարող չէ սրբութիւն համարուիլ
 մարդոյն: Ամեն աղատութիւն ՚ի մե-
 ղաց չ'ամփոփէր իւր մէջ նաեւ սրբ-
 բութիւն: Ինչպէս որ մարդ միայն այն
 ժամանակ կատարելագոյն երջանիկ է,
 երբ տանջանքներն փոխարկուած են
 ուրախութեան և հրճուանաց, նոյն-
 պէս և մարդն այն ժամանակ միայն
 սուրբ է, երբ մեղաց եւ սխալմանց
 տեղն դրաւած է սրբութիւն, այսին-
 քն երբ սրբութիւնն բնաւորութիւն
 և յատկութիւն դարձած է մարդոյ:
 Աւել նկատեցէք, որ չեմ տեսն' թէ
 այսպէս պէտք է լինի, այլ թէ՛ իսկ և
 իսկ այսպէս է: Այս կ'տեսմ', որ մեղաց
 բացատրութեան մէջ անհնար է ենթա-
 դրել սրբութիւն: Այսպիսի մեկնու-
 թիւն հակառակ է ուղիղ բանի, հա-
 կառակ է բնութեան: Ինչպէս Ֆիլի-
 քական բնութեան մէջ, նոյնպէս և
 հոգւոյ մէջ չը կայ դատարկութիւն:
 Յանցանքն, մոլութիւնն այն ժամանակ:

անհետացած կը համարուի հոգիէն,
 երբ նորա տեղն թափաւորած է սուրբ
 բնաւորութիւն և առաքինութիւն:
 Այլ թէ չը կայ մարդոյ մէջ սրբութիւն
 և առաքինութիւն, որչափ որ ազատ
 կարծէ նա զինքն ՚ի մեղաց, մեք պիտի
 պնդեմք, որ ազատուած չէ, այլ իւր
 յանցանքն՝ ուրիշ յանցանաց և մոլու-
 թիւնն՝ ուրիշ մոլութեան փոխուած
 է. կամ աւելի պարզ ասել' մոլութե-
 նէ ՚ի մոլութիւն փոխուած է և ոչ մն-
 բութեան յառաքինութիւն: Արտա-
 քուստ յիկեին եւ դեղադարգելն չը
 նշանակէր մի իր բովանդակապէս յայլ
 ինչ փոխարկել: Հիմնովին փոփոխու-
 թեան համար՝ ներքին փոփոխութիւն
 պէտք է: Ահնաց սկզբունքն էր միայն
 որ մահուան սկզբունքն տարածերձեց:
 Այլ սկզբունքն միւս սկզբունքի տեղն
 դրաւեց, այսինքն մարդոյն աւելցաւ
 և ոչ թէ պակսեցաւ: Այլ ինչպէս որ
 յայնկոյս աղքատութեան առաջին
 քայլ մի առնել' կը նշանակէ դէպ' ՚ի
 հարստութիւն երթալ, նոյնպէս չա-
 քն ջնջելու համար առաջին արիւսկոյն

Ճիգն իրօք ճիգ մ' է բարին ստանալու համար : Կարճ ասեմ, հոգւոյ մէջ պարսպ կամ դատարի տեղ բնաւ կուրոյ չէ լինիլ : Հաւատացէք, որ այն գահն, զոր հրեշտակն գրաւած չէ, անշուշտ գրաւած է զայն ստանայն : Ինչ որ բնագէտներն կը կրկնեն բնութեան համար թէ բնութիւնն դատարկութիւն չք սիրէր, նոյնն և մեք կը կրկնեմք հոգւոյ համար : Ասան զի եթէ չք կայ հոգւոյ մէջ սրբութիւն, անշուշտ կայ անսրբութիւն. եթէ չք կայ առաքինութիւն, անսարակոյս կայ միջութիւն :

«Ամենայն որ ունի զայս յոյս յանձին, սրբեացէ զանձն իւր, որպէս և նայն սուրբ է ո' կ'ասէ առաքեալն : Այն իսկ խօսքերն կը բացարեւն թէ կանոնն և թէ շարժառիթն : Պէտք է սուրբ լինիլ որպէս զԱստուած. պէտք է սուրբ լինիլ, վասն զինս սուրբ է : Ճշմարիտ է, որ առանց յուսոյն, ո' բուն վերայ կը խօսի առաքեալն, շարժառիթն միայն մտքին կամ իմացականութեանն պիտի ուղղուէր. բայց

այս բաւական պիտի չը լինէր սիրան ու կեանքն վերանորոգելու համար : Սակայն, երբ շարժառիթն յուսոյ վերայ կը յենու, ունի այն մեծ զօրութիւնն, որոյ օգնութեանն կարօտ է մեր տկար կամքն : Յոյսն՝ տեսանել զԱստուած որպէս և է, յոյսն, որ իւր մէջ կ'ամփոփէ ամեն բան, սոյն յոյսն կը տայ ամեն ճշմարտութեանց այն զօրութիւնն ու ազդեցութիւնն, որով կարող են զինուորիլ : Այսպիսի հաստատուն յոյսն կը կացուցանէ ըզմարդն մտօք 'ի ներկայութեան եւ յընտանութեան անարատին Աստուծոյ, որ սուրբ և կատարեալ է խորհրդով և գործով, և որոյ կատարեալ տեսութեանն անշուշտ օր մի պիտի արժանանայ մարդն : Այն վայրկենէն երբ կը յուսայ մարդ, կ'ապրի Աստուծոյ քաղցր ակնարկութեան տակ, 'ի տան նորա, 'ի ներքոյ օտից նորա : Մարդն, յուսոյ թռիչներով փոխազուեցելով 'ի բնակարանն սրբութեան, հոգեպէս իրեն ընկերակից ունենալով հրեշտակներն, վառաւորեալ

սուրբերն, իրեն պէս տակաւին կե-
նաց պատերազմին մէջ շահատակող
մարտիրոսներն, ամեն կերպով կը բա-
ջաւորուի սուրբ լինիլ, որպէս զի ար-
ժանի լինի այն աներեւոյթ, բայց ըզ-
գայի հաղորդութեան: Յուսով և
ցուած մարդոյն ամեն բան կը ներշնչ-
չէ սուրբ եռանդ և սուրբ նախանձա-
ինգրութիւն: Ամենայն ինչ կը ներ-
շնչէ նմա խորին զրուանք ընդդէմ
ամեն բանի, ինչ որ սուրբ և անա-
բաս չէ աստուածային սրբութեամբ:
Ամենայն ինչ կը բարձրացնէ, կը կրթէ
և կ'աղնուացնէ մարդոյ յօժարութիւն
ներն ու միտումներն: Ամենայն ինչ
կը կրթէ, կը վարժէ նորա բարցական
ձաշակի նրբութիւնն ու նորա հոգե-
ւոր շջաւիման անասութիւնն: Ամե-
նայն ինչ կը կրթէ զնա իւր երկնաւոր
կոչման ունակութեան մէջ և անգա-
ղար կը վերբնձիւղէ այն տեղավորի-
եալ ծառի վերայ, այն յաւիտեան
թօշնեալ դադաթին վերայ, տերեւա-
շատ և անմահ սստեր:

Այժմ, եղբայր իմ, թալ սուէք

ինձ առ վայր մի ելնել իմ բնաբանէս,
բայց իմացէք, որ բնաբանէս ելնելով
պիտի չ'եղնեմ ընդ նմին և Ալեասա-
բանէն: Սուրբն Յովհաննէս, ձեր
անձն սրբելու համար, կառաջարկէ
ձեզ մի աքնիւ և հօգբ շարժառիթ:
Վերեցէք ինձ մի այլ շարժառիթ եւս
իմ կողմէն յաւելու: Արդիք Աստու-
ծոյ, իբրեւ ինքնատէր և նախանձոս
ժառանգորդներ կարող չէք գուբ վա-
յելել որդիութեան արածնութիւնն,
և ոյս իսկ պատճառաւ այլ ևս պիտի
չ'սրտկանի ձեզ նոյն արածնութիւնն:
Գուբ կը հասաչէք յաւեա (և այս
նշանաւ կը ցանկամ ձանաչել զձեզ)
գուբ կը հասաչէք, գուբ կ'ողբար,
որ արածնութիւն կամ առաւելու-
թիւն կայ, սյսինքն, փոխանակ ամե-
նեքեան արժանանալու որդիական սա-
տուոյն, սակաւք կ'արժանանան:
Գուբ կը ցանկար, գուբ կը փափա-
քիք ամենուն հաղորդել նոյն արտօ-
նութիւնն, ամենուն բաժին հանել,
ամենուն մէջ սիսեւ տարածել: Աս-
տուած իսկ զբաժնէ ձեր սրտին մէջ

այն աղիւ թաղմանքն, որ ամենէն առաջ Աստուծոյ սրտին մէջ էր, որ չը հանդուրժելով միայն ինքն վայելել իւր անձառ բարիքն, հաճեցաւ հարորդել զայն իւր օտեղձուածին: Արդ՝ ձեռք այն բաղձանքն քուցանելու համար մի ճանապարհ կայ ձեր առջեւ — Սրբեցէք ձեր ամենքն:

Իսկ զիսէք որ ես կը խօսիմ Աւետարանին համաձայն, ես կը կրթեմ եւ միայն իսկ Յիսուսի Քրիստոսի խօսքերն, որ ձեզ ասաց. « Այնպէս լուսաւորեայէ լըս ձեր առաջի մարդկան, որոքէս զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս և փառաւորեացեն զհայր ձեր որ յերկինս է »: Սառ. Ե. 16: Եւ կը կրկնեմ ձեզ Յիսուսի խօսքերն, զորս շատ անգամ, շատ ձերելով և շատ թախանձանքներով խօսեցաւ նա ձեզ: Եւ ազդեցութեան համար այս բաւական է արդէն, որ Յիսուսի Քրիստոսի խօսքերն կը խօսիմ: Իսկ նայն իսկ մեր բացատրած բնաբանէն դուրս առարկութիւն մի կենէ Փրօհ չի պատուերին դէմ, և խիստ շահաւոր է այն առարկութիւնն յարուցած ներն, վասն զի բացատրելով խնդիրն աւելի կը պարզուի:

Եւ որ է այն առարկութիւնն յարուցած ներն, վասն զի բացատրելով խնդիրն աւելի կը պարզուի:

Վասն թէ՛ ինչպէս սրբենք մեր անձն այլոց օգտին համար. ինչպէս գրաւենք մարդիկ մեր գործքերով և բաղձանքները Աստուծոյ դերդաստու նրն: Այնպէս ասուած է թէ՛ աշխարհն, որոց մասն կը կազմեն մարդիկ, աշխարհն չը ճանաչեր զմեզ, այսինքն չը հասկնար մեր խօսքն ու գործքն: Այս հոգիներու կոչումն ու դրակի կը վերաբերի Աստուծոյ, կը վերաբերի նորա բանի քարոզութեանն և դուրս մեր աղօթքին, բայց ոչ երբէք մեր գործքին և օրինակին:

Պատշաճ կը համարիմք այս տեղ մի պարզ բայց նոյնպէս և խորին ընտրութիւն առնել, զոր դժբաղդաբար շատ բրիտանեայք՝ առնել չը գիտեն: Ինչ է աշխարհի չը ճանաչածն Աստուծոյ որդեցոյ նկատմամբ, եթէ ոչ այն սիգուելններն, որով նոյն կեանքն կ'ուղղուի կամ կառաջնորդուի, եթէ ոչ այն զգացումներն, որով:

կերպիւ իւրք, նոր հոգի կաղնուած է նոցա մէջ : Ի՞նչ է աշխարհի չը ճանաչածն, եթէ ոչ այն գործքերն, այն վարմունքն, որք ուղղակի Մատուծոյ որդւոց բարոյական վիճակէն կը ծագին և յարակից են իրենց աղբերակին, բայց իրենց աղբերակին նման անձանօթ չեն աշխարհի : Այժմ սոյն երկու իրերն ընդունիք, այն է սկզբունքներն և գործքերն, որք հետուէն ցոյց կը տան նոր մարդն, կը մնայ այնուհետեւ կենաց և բարուց ամբողջութիւնն, որ լիովին յայտնի է բովանդակ աշխարհի : Այս կը սխալիմ, եղբարք, նաեւ սոյն ամբողջութիւնն իսկ գերբնական է և անիմաստալի : Թէ և սկզբունքներն և գործքերն առանձին առանձին եւս սիրելի են, բայց իրենց սերտ միութեամբ կարտադրեն այն արդիւնքն, որ յարմար շարժառիթ է նոր մարդոց կազմութեան : Աշխարհի համար թէ՛ արդիւնքն և թէ՛ շարժառիթն անհասկանալի կը մնան : Աշխարհն չէ կարող բռնուել այն բարոյական սքանչելիքն, ուստի և, Աւետարանի խօսքով ա-

սենք, չը ճանաչէր Մատուծոյ արդիւնքն : Վերջապէս, եղբարք իմ, ամեն ատրերք, որոց միւլթեամբ քրիստոնէական առաքինութիւնն կը կազմուի, այս տարբերն են, զորս աշխարհն իսկ առաքինութիւններ կ'անուանի : Առաքինութիւններն աշխարհի ճանաչած առաքինութիւններէն կը տարբերին միայն իրենց սկզբան սրբութեամբ և յատկութեան կասարելութեամբ : Բարձրագոյն կէտէ նայելով մի և նոյն ունակութիւններն, մի և նոյն սովորութիւններն են, սրբմարդն պատուաւոր կը կացուցանեն, ընկերականութիւնն ապահով և քաղցր, կեանքն՝ խաղաղ և երջանիկ : Մի եւ նոյն յատկութիւնքն և բարուց ազնուութիւնքն են, որք երջանկութիւնն են մարդոց, եթէ ունենայ զայն յուրս փորձանայ և աղէտից : Մի և նոյն գորութիւնքն են, որք յառաջ կը մղեն զմարդկութիւնն 'ի ճանապարհքս ճշմարիտ քաղաքակրթութեան և հաստատուն յառաջադիմութեան : Մի և նոյն բարոյական գեղեցկութիւ-

նրն է, որ մարդոյն իւր ճշմարիտ ար-
ժանաւորութիւնն ծանուցանելով՝ կը
պատուիրէ նմա յարգել իւր անձն,
և երբեմն կը հրաւիրէ զնա որսնել գեր
ի վերոյ քան զինքն մի առաւել ար-
ժանի առարկայ յարգանաց : Միով
բանիւ, սոքա են այն կատարելու
թիւերն, զորս առաքեալն այսպէս կը
թուէ. « Ար ինչ ճշմարտութեամբ է,
որ ինչ պարկեշտութեամբ, որ ինչ
արդարութեամբ, որ ինչ սրբութիւ,
որ ինչ սիրով, որ ինչ համբաւ բար-
եաց, որ ինչ քաջութեամբ, որ ինչ
գովութեամբ » : Փիլ, Գ, 8 : Ոչմա-
րիտ է որ սոյն առարկանական կատա-
րելութիւններէն մի քանինս, Աւետա-
բանի և բրիտաննէի լեզուաւ, իրենց
ճնունք տուող որոշիչ սկզբունքէն
փոխ առած են այս կամ այն ինչ մաս-
նաւոր անունն, որոց բուն գաղափա-
րըն կամ իմաստն անհասկանալի կ'ե-
րեւի աշխարհի մարդոյն : Բայց նոցա
խոսկական յատկութիւնն, նոցա էութե-
թիւնն անփոփոխ է և իրօք նոքա դար-
ձեալ սիրելի են : Օրինակի համար,

մարդասիրութիւնն, որ երկբայական է
սոյն անուամբ, ոչ այլ ինչ է իւր գործ-
քերով, եթէ ոչ բարութիւն, որ սի-
րելի է : Խոնարհութիւնն, զոր կը մեր-
ժեն աշխարհի մարդիկն, ոչ այլ ինչ է,
եթէ ոչ համառութիւն, պարկեշտութիւն,
որ սիրելի է : Ողորմածութիւնն, որոյ
անունէն կ'երկնին, ոչ այլ ինչ է . ե-
թէ ոչ գթութիւն քաղցրութիւն, ներդ-
րութիւն, որ սիրելի է : Սկզբունքն կա-
րող է ասել լինիլ . բայց ՚ի ժամանա-
կին արդիւնքն ոչ երբէք : Այս ամե-
նքն, երբ ճշմարիտ է, երբ հաստա-
տուն է, երբ բարձր է, երբ պարզ է
և բնական, երբ ինքնակամ է և ինք-
նայորդոր, անշուշտ իւր կատարածն
է միութիւն պատուոյ և սիրոյ : Ո՛րչ-
մարիտ քրիստոնեայն, որչափ որ ա-
տուի, անշուշտ ՚ի վերջոյ սիրելի կ'ե-
րեւի և սիրելի քան զամենայն մար-
դիկ : Ասխատինքներն, որք կը պա-
րուրէին զնա իսպառ, կը նուազին և
միայն նորա համոզմանց շուրջ կ'ամ-
փոփին : Մարդիկ գուցէ նորա հա-
մոզմանց գէմ կը զնին, բայց նորա

կեանքն պատուով կը շքապատի: Աւ
մտածման արժանի կէտ մի կայ այս
տեղ, որ շատ անգամ սոյն պատիւէն
խակ դուռ շանալու է. վասն զի կարող
է պատահիլ որ մի վտանգէն միւս
խառանաց որոգայթներէն՝ սահի փա-
ռաց որոգայթներուն մէջ. որովհե-
տեւ քրիստոնէական յանրաւի նա-
խատուած տաքինութեան յարգն ու
համարումն խիստ ընդհանրական է և
աղղեցիկ. թող այս յարգն ու պա-
տիւն ակոմայ լինի և համարեա՞ թէ
բռնի կորզուած. թող սոյն վտահու-
թիւնն համակրութեան բնութիւն ու
յատկութիւն չունենայ. այս կարող
է իրօք այսպէս լինիլ, ինչ ինչ պարա-
գայից մէջ առ ժամանակ մի, և շատ
պարագայից մէջ միշտ և հանասող:
Սակայն, եղբարք իմ, քրիստոնէական
կենաց անուշահոտութեան ծաւա-
լումն աւելի թափանցիկ է: Չը կայ
այնպիսի կարծր գոյութիւն, որուն
վերայ առաւել կամ նուազ չազդէ
սոյն անուշահոտութիւնն: Ահհարին

է, որ մարդ երկար ժամանակ կարե-
նայ դիմողը կը այնպիսի մի հզօր հը-
րապուրի, ինչպէս է քրիստոնէական
կենաց անուշահոտութիւնն: Շատ
անգամ մարդիկ իրենց կարծելէն ա-
ռաջ գրաւուած են: Աւ ինչպէս որ
Յիսուսի վերայ իրականացած անա-
բատ սրբութեան տեսութիւնն քրիս-
տոնեայք կը կազմէ, նոյնպէս նուազ,
բայց իրական սրբութեան տեսութիւ-
նքն է, որ կը պատրաստէ քրիստոն-
եայքն և տախաւ առ տախաւ կրնտե-
լացնէ Յիսուսին նայելու: Ի՞նչ կը
տեսնէք ուրեմն, միլ երջանիկ աշա-
կերտք Յիսուսի, դուք կը տեսնէք
որ թէ և աշխարհէն հեռի, կազդէք
աշխարհի վերայ, և սուրբ Պողոսինը
ման, դուք էք միանգամայն «Իբրեւ
անձանօթք՝ և ծանուցեալք . . . իբ-
րեւ տնանկք՝ և դըպրումն մեծացու-
ցանողք»: Բ. կորն. 2. 9-10: Ի՞նչ
կը տեսնէք, որ ոչ մի բան չարդեղուր
զձեզ, այլ անհրաժէշտ պարտք կը
դնէ ձեր վերայ, որ ձեր անձն սրէք
ի տես ձեր նմանեաց, որք, Հորհիւն

Ըստուճոյ, պիտի լինին ձեր գործոյ աշակերտ : Այս օգուտն պէտք է որ միանայ, իբրեւ ստիպողական շարժա սիթ, այն ամեն օգուտներուն հետ, սբբ կը ստատուորեն զձեզ ձեր անձն սրբելու : Եւ ես անտարակոյս կարող եմ ասել, որ եթէ դուք ձեր նմանաց օգուտն աչոյց առջեւ չունե նաք, ձեր սրբութեան գործն կը յապաղեւ և զգալի կերպիւ կը վտանգուի : Դուք կարօտութիւն ունիք սոյն շարժառիթին, սբ ՚ի հարկէ գերագոյն չէ, բայց աւելի մօտաւոր է և աւելի անընդմիջական կերպիւ զգալի, քան թէ այն շարժառիթն, զոր Սուրբն Յովհաննէս կ'առաջարկէ ձեզ իմ շնորհա նիս մէջ : Եոյն իսկ Սուրբն Յովհաննէս կը վաւերացնէ և կ'ապահովէ մեր ասածներն, երբ կը մընէ. « Որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր, զոր տեսան, զԱստուած, զոր ոչն ետես, զնորդ կարիցէ սիրել » : Ս. Յով. Դ. 20 :

Բայց ահա մի այլ երաշխաւոր, որ ՚ի վեր է քան զՅովհաննէս : Յետուս Քրիստոս իւր աշակերտաց հա-

մար խօսելով կ'ասէ. « Ես սուրբ առնեմ զանձն իմ վասն նոցա » : Յով. Ժէ. 19 : Առեցէք այս խօսքն, եղբարք : Եւ եւս է ասացէք դուք, որ սոյն խօսքերն արասանողն ինքն Սուրբ էր եւ Արդար : Եւ երբ կը ատենէք, որ նա սուրբ կ'առնէ իւր անձն իւր աշակերտաց համար, կը համարձակիք դուք արդեօք ասել, որ դուք կոչուած չէք ձեր անձն սրբելու ձեր աշակերտաց համար : Վասն զի աշխարհի իւրաքանչիւր որդին աշակերտ է, Աստուծոյ որդիէն ծնուած, որ իրեն մերձաւոր է : Եւ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ առաքեալ է, որով հետեւ քրիստոնեայ է :

« Վայ, կ'ասէ աստուածային ձայնըն, վայ մարդոյն այնմիկ, յոր ձեռքն գայցէ գայթակղութիւն » : Մատ. ԺԸ. 7 : Բայց քանի որ գայթակղութեան մտախն մեր ասածներն ճշմարիտ են, մի թէ կարող չեմք սոյն խօսքերն դարձնել նաեւ այսպէս, « Վայ մարդոյն այնմիկ, որ ոչ հաստատէ զեղբայր իւր » : Վասն զի, եղբարք իմ,

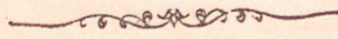
բարոյապէս առնելով, ի՞նչ կր նշանակէ չը շինել, չը հաստատել, եթէ ոչ քան դել, կործանել : Բայ յայսմանէ ի՞նչ պէս կարող է քրիստոնէական սիրտ մի սառն արեամբ և անսարքերութեամբ ասել. « Իմ գործս կամ պաշտօնս է չը կորուսանել բնաւ, իսկ արգելոյ՞ որ չը կորնչին՝ իմ գործս չէ : » Այսպէս մը տածենք անգամ սպանութիւն է : Կայ յէն մի կայ այսպէս մտածող քրիստոնէին մէջ, և թնղ չը զարմանայ բնաւ, եթէ որ մի լսէ Յաւիտեանականին ազազակն . « Ո՛ր է եղբայր քո . . . զի՞նչ գործեցեր զայդ » : Օ՛հն . Գ . 9-10 :

Պիտի ունենայ արդեօք առաւել վաստահութիւն և իրաւունք քան ըզնախկին մարդաստանն և պիտի պատասխանէ արդեօք առաւել քան զնա համարձակութեամբ . « Աի թէ պահապան իցեմ եղբոր իմոյ » : Այն, անտարակոյս պահապան էիք դուք : Այն, անտարակոյս, իւրաքանչիւր պ պահապան է իւր եղբորն : Ա՛, որչափ դեղեցիկ է այս պաշտօնն, այս հան

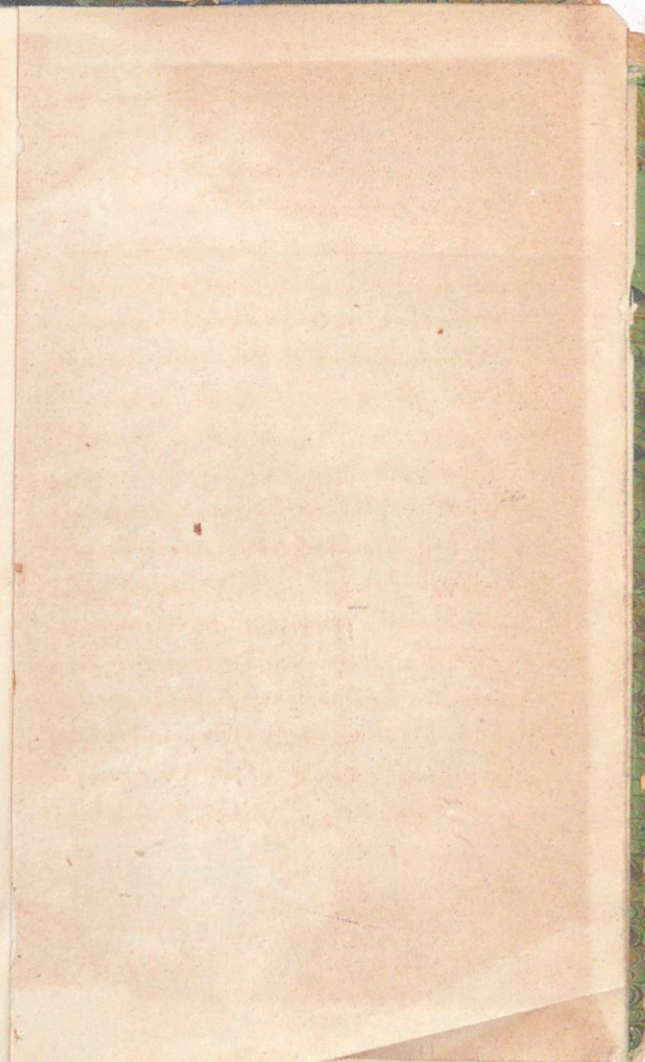
բական առաքելութիւնն, և որչափ պարզ է միանգամայն : Ի՞նչ կը պահանջուի իւրաքանչիւրէս, եթէ ոչ առնել մարդկանց սիրոյն համար այն, ինչ որ պարտաւոր է ինք առնել Աստուծոյ սիրոյն համար, նոյն իսկ մեր միակ սիրոյն համար : Ի՞նչ կը պահանջուի մեզմէն, եթէ ոչ յնկերին բարիք առնելով, նոր շարժառիթ աւնենալ նոյն իսկ մեր սեպհական բարին յառաջացնելու : Վասն զի, լաւ խորհեցէք, ո՛չ թէ միզմէն կը պահանջուի, որ սրտելով զմեզ դէմ յանդիման մեր եղբայրց, ծածկելով նոցա առջեւ մեր տկար կողմերն և յայտ յանդիման կացուցանելով մեր զօրութիւնն : Ոչ, ոյս չէ մեզմէն պահանջուածն, այլ այն կը պահանջուի մեզմէն, որ լի նիւթ մեր եղբայրց առջեւ սյնպէս, ինչպէս որ եմք . թողուով, որ նոցա նայուածքն թափանցէ մինչեւ մեր որտի խորքն . այնպէս որ նոքա առիթ չունենան մեր արտաքին մարդոյն հանդէպ ծածկեալ և կասկածաւոր մարդ մի եւս նշմարել մեր մէջ : Բայց իրօք

խոհ այնպէս լինիմք . ինչպէս սրարտա-
կան եմք լինիլ : Տանամք այնպէս լի-
նիլ : Եթէ ջանամք , ջանքն արդէն
արդիւնք է : Այսպէս է բարոյական
սկզբունքն : Տերմ և եռանդուն բազ-
մանքն արդէն իրականութիւն մ' է :
Եւ ով որ կը ժամիաքի կեանքով սուրբ
լինիլ , նա արդէն , ըստ չափու ինչ .
սուրբ է սրտիւ : Խօսելու ձիրքն , ու
սուցանելու տաղանդն յատուկ է ու
մանց միայն . բայց գործքով առաքե-
լութիւնն հասարակ է ամենուն : Ա-
րիաբար կատարեցէք ուրեմն ձեր գոր-
ծով առաքելութեան գաշտօնն : Սրբ-
բեցէք ձեր անձն այլոց շինութեան
համար : Արթեցէք զձեզ մարդասէ-
րութեան մէջ նոյն իսկ մարդասիրու-
թեամբ : Արեցէք , օրհնեցէք , պա-
ղատեցէք , որպէս զի այլոց ուսուցա-
նէք սէր , օրհնութիւն , աղօթք : Բաղդ
և ծարաւ ունեցէք ձեր եղբարց փր-
կութեան համար : Այցադ եղէք նո-
ցա հոգւոյ սրբութեան մասին Ա-
տուծոյ սիրոյն համար : Գրկեցէք զնո-
սա սրտիւ և մեւծէք այն աստուա-

ծային դերդաստանի շքանակին մէջ ,
ուր մտածէք դուք շնորհօք Փրկչին :
Ընդարձակեցէք , լայնեցուէք սոյն շք-
ջանակն , բազմացուցէք սոյն դերդաս-
տանն , և հոգեւոր ու դերազոյն իմն
իմաստիւ կատարելով նորա պատուե-
րրն , որ միանգամայն Արարիչն է մար-
մնոց և Ստեղծիչ հոգւոց՝ ԱՃԵՑԻՔ ԵՒ
ԲԱԶՄԱՅԱՐՈՒՔ : Արդէս զի , օր մի ,
եղբայրական հոգիներու ընկերութիւն ,
կարող լինիք երեւել յոստ մարդասէ-
րութեան աթոռոյն և ասել ձեր հա-
սարակոց Հօրն , ոչ միայն իբրեւ հայ-
րեր , կամ իբրեւ աղբականներ և բա-
րեկամներ , ոչ միայն իբրեւ հովիւներ ,
այլ իբրեւ հասարակ մարդիկ . « Ահա
ւասիկ , Տէր , ես եւ մանկունք իմ ,
զորս ետուըն ինձ » : Եբբ . Բ . 13 :

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1208

«« Ազգային գրադարան

NL0331428

«« Ազգային գրադարան

NL0331427

«« Ազգային գրադարան

NL0331426

«« Ազգային գրադարան

NL0331425

«« Ազգային գրադարան

NL0331423

«« Ազգային գրադարան

NL0331422

«« Ազգային գրադարան

NL0331421

«« Ազգային գրադարան

NL0331420

